

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

Տպագրվում է հայոց գրեթե գյուտի 1600-ամյակի առթիվ

ՆԱՐԵԿԱՑՈՒ ԲԱՌԱՇՆԱՐՅՈՒՆ

Գրիգոր Նարեկացու լեզվի, ոճի, տաղաչափության, բառապաշարի և ընդհանրապես բանարվեստի այլևայլ կողմերի մասին հատկապես վերջին տասնամյակներում ստեղծվել է բավական հարուստ գրականություն¹: Ընդ որում, բոլոր հեղինակները միաձայն շեշտում են Նարեկացու լեզվի բացառիկ գեղեցկությունը, բառապաշարի արտասովոր հարստությունը, բառաստեղծման աներևակայելի հմտությունն ու կարողությունը: Ի մի բերելով այդ բոլոր կարծիքները՝ նարեկացիագիտության երախտավոր Ա. Ղազիբյանը գրում է. «Հայոց լեզուն չունի ասելի շոյլ սերմնացան և ասելի բարձրարուեստ ճարտարապետ, քան Գրիգոր Նարեկացին: Մայրենի լեզուի անմարելի սիրոյ մեջ յաւերժացել է Նարեկացու անպարագիծ հայրենասիրությունը: Նարեկացու Մատենանը հայոց լեզուի կենդանի յարակայութեան յուշարձանն է նաեւ»²: Այսուհանդերձ պետք է ասել, որ, ցավոք, առայժմ հրապարակի վրա չկա Նարեկացու ստեղծած բառերի քիչ թե շատ ամփոփ ցանկ կամ բառարան, որը հնարավորություն կտար ուսումնասիրելու բառաստեղծման նարեկացիական սկզբունքներն ու մեթոդները, բացահայտելու լեզվաշինարարական նրա արվեստի գաղտնիքներն ու խորհուրդները, իսկ դա շա՛տ կարևոր է պարզելու համար, թե Նարեկացու ստեղծած բառերից որոնք են մինչև օրս մնացել կենսունակ ու գործածական, իսկ որոնք՝ հնացել ու մոռացվել: Օրինակ, ինչո՞ւ չիմանա ընթերցողը, որ այսօր գրավոր ու բանավոր խոսքում հաճախակի գործածվող անբերրի, աստուածընդդէմ, արտաքնայարդար, արփիաճաճանչ, դժվարաթարգմանելի, ելումուտ, եղերերգութիւն, զուգապարութիւն, ընդմիջարկութիւն, իրավամերժ, համաճարակ, համապարփակ, հրապարակաւ, մահագուշակ, ջութակ, սկզբնապատճառ, ստուերային, տիրադաւ, օղաչու և համանման շատ ու շատ այլ բառեր ստեղծել է հենց Գրիգոր Նարեկացին:

Ավելին, նման աշխատանքի բացակայությունը մի կողմից ներկայիս ընթերցողին զրկում է Նարեկացու լեզվաշինական հիրավի բացառիկ արվեստը գործնականում յուրացնելու հնարավորությունից, մյուս կողմից պատճառ է դառնում գիտական առանձին անճշտությունների ու թյուրիմացությունների: Օրինակ, եթե Վ. Առաքելյանը, հիմք ընդունելով «Նոր բառգիրք հայկազեան լեզուի» կոթողային գրքի տվյալները, շուրջ երեք տասնամյակ առաջ գրել է, որ «Մատենան ողբերգութեան» ստեղծագործության մեջ Նարեկացին «կազմել է 700-750 բառ. սա նորակազմ բառերի մի այնպիսի քանակ է, որ հազվագյուտ հեղինակի երկերում կարելի կլինի տեսնել»³, ապա ուրիշները, հիշելով Վ. Առաքելյանի հենց այս միտքը, ասում են, որ ընդհանրապես Նարեկացու նորաբանությունների թիվն անցնում է 700-ից⁴:

¹ Տե՛ս, օրինակ, Վ. Առաքելյան, Գրիգոր Նարեկացու լեզուն և ոճը, Եր., 1975, Գրիգոր Պըլտեան, Գրիգոր Նարեկացի լեզուի սահմաններում մէջ, Վենետիկ, 1985, Ա. Ղազիբեան, Գրիգոր Նարեկացու բանաստեղծական արուեստը, Ամթիլիաս, 1995, Հր. Թամբրազյան, Նարեկյան դպրոցը, Եր., 1999, Գ. Խաչատրյան, Լ. Պետրոսյան, Նարեկացի՝ բառաստեղծ, «Վասն արդարութեան», թիվ 45, սեպտեմբեր, 2003 և այլն:

² Ա. Ղազիբյան, ԱԶՎ. աշխ., էջ 41:

³ Վ. Առաքելյան, ԱԶՎ. աշխ., էջ 42:

⁴ Տե՛ս Գ. Խաչատրյան, Լ. Պետրոսյան, ԱԶՎ. աշխ., էջ 37:

Վերջապես, նման իրավիճակում հնարավոր չէ պատասխանել մի շատ կարևոր հարցի. արդյոք Գրիգոր Նարեկացին իր մյուս ստեղծագործություններում նույնպես դրսևորե՞լ է հայոց լեզվի «շոալլ սերմնացան»-ի և «բարձրարվեստ ճարտարապետ»-ի զարմանահրաշ կարողությունը, թե՞ սահմանափակվել է միայն Մատյանով: Այս և համանման մի շարք հարցերի պատասխանն ստանալու համար որոշեցինք «Հայկազեան լեզվի բառգրքից» դուրս գրել միայն Նարեկացիով վկայված բառերը: Արդյունքում ստացված բառացանկն աներևակայելիորեն գերազանցեց սպասումներս. նրանում ընդգրկված է 1771 բառ, որոնցից 825-ը բանաստեղծը գործածել է Մատյանում, իսկ 946-ը՝ մյուս երկերում:

Համոզված եմ, որ ընթերցողի դատին ներկայացվող բառացանկն անպայման կարծանանա լեզվաբան մասնագետների ուշադրությանը, կառուս մասնագիտական քննության առարկա, իսկ մինչ այդ կցանկանալի ասել հետևյալը.

1. Պարզվում է, որ բառը Նարեկացու ստեղծագործական համակարգում ունի նույն նշանակությունն ու կարևորությունը, ինչ ատումը՝ նյութի, իսկ կենդանի բջիջը՝ օրգանիզմի համար: Ուստի Նարեկացուն ճիշտ հասկանալու համար նախ և առաջ պետք է ուսումնասիրել նրա բառաշխարհն ու դրա ստեղծման արվեստը:

2. Սույն բառացանկից աներկբա հետևում է, որ բառաստեղծմամբ Նարեկացին զբաղվել է իր բոլոր ստեղծագործություններում և ստեղծագործական հասունացման հետ միասին հղկվել, կատարելագործվել ու աննախադեպ զարգացման է հասել նաև բառաստեղծական արվեստը, որը բանաստեղծի գլուխգործոց Մատյանում փայլատակել է իր ողջ հզորությամբ՝ տալով ավելի քան 820 նորաստեղծ բառ, չհաշված այն բառերը, որոնք վկայված են Մատյանով և Նարեկացու այլ ստեղծագործություններով: Դրանցից շատ-շատերը գործածական են նաև ներկայումս: Ըստ այդմ, սույն բառացանկը կարող է օգտակար լինել նաև բանաստեղծի ստեղծագործությունների ժամանակագրության, թեկուզև մոտավոր, վերականգնման գործում: Օրինակ, եթե մինչև վերջերս՝ Նարեկացու գրական առաջնեկ համարվող «Մեկնություններ գրգոց երգոյն Սողոմոնի» աշխատությունից բառարանում միայն դրանով վկայված բառերի թիվը հասնում է 57-ի, իսկ դրան նախորդած «Համառոտիք բան խրատու»-ից վկայվածներինը՝ 17-ի, ապա իրենց ծավալով դրանցից կրկնակի պակաս Առաքելոց և Յակոբ Մծբնեցու ներբողներից յուրաքանչյուրում այդօրինակ բառերի թիվը անցնում է 100-ից, համապատասխանաբար՝ 104 և 101: Ավելին, Մատյանում ամենից շատ կրկնվում են հենց այս ստեղծագործություններում գործածված նորաստեղծ բառերը, իսկ դա նշանակում է, որ ժամանակագրական տեսանկյունից դրանք ավելի մոտ են Մատյանին: Մինչդեռ Երգ երգոցի մեկնությունը, լինելով համեմատաբար վաղ շրջանի ստեղծագործություն, նրանում առկա նորաստեղծ բառերից և ոչ մեկը չի կրկնվում Մատյանում:

3. Խնդրո առարկա բառացանկը կարող է լուրջ կովաններ տալ ավանդաբար Նարեկացուն վերագրված առանձին աշխատությունների հեղինակալին պատկանելության հարցը լուծելու համար: Օրինակ, բառացանկս ամրապնդում է «Համառոտիք բան խրատու» երկի հեղինակի և դրա ստեղծման ժամանակի մասին իմ արտահայտած

⁵ Ինչպես ցույց ենք տվել մեր «Գրիգոր Նարեկացու գրական ժառանգության հարցի շուրջ» հոդվածում (տե՛ս «Բանբեր Երևանի համալսարանի», 2004, թիվ 1, էջ 67-84), անվերապահորեն Նարեկացու գրչին է պատկանում նաև նարեկացիագետների կողմից վաղուց ի վեր վիճարկվող «Համառոտիք բան խրատու» բարոյափիլիսոփայական մեծարժեք երկը, որը գրվել է Երգ երգոցի մեկնությունից առաջ: Ի դեպ՝ մեր տեսակետը լիովին պաշտպանել է Նարեկացու և Նարեկյան դպրոցի գրական ժառանգության քաջագիտակ մասնագետ Հ. Թամրազյանը, որը «Գրիգոր Նարեկացին և նեոպլատոնականությունը» արժեքավոր աշխատության մեջ (Եր., 2004) խնդրո առարկա երկը վերլուծում է որպես անվերապահորեն Նարեկացու գրչին պատկանող գործ:

տեսակետը՝ Այս առումով քացառիկ կարևորություն ունի լուսանկար քառը, որը բառ-գրքում վկայված է միայն Անանիա և Գրիգոր Նարեկացիներից բերված օրինակներով: Ընդ որում, Գրիգոր Նարեկացուց բերվածներից մեկը վերցված է «Համառոտիք բան խրատու» աշխատությունից, իսկ մյուսը՝ Խաչի ներքողից: Սա, թերևս, նշանակում է, որ տվյալ քառն ստեղծվել է հենց Նարեկյան դպրոցում, ուստի կարևոր չէ, թե ո՛վ է առաջինը գործածել այն՝ ուսուցիչ Անանիա Նարեկացին, թե աշակերտ Գրիգոր Նարեկացին: Նույն ձևով սպիտակեթանգ քառը վկայված է միայն Գրիգոր Նարեկացու Խաչի ներքողով՝ «Ի կերպ պատկերի դիմաց քարտեանի սպիտակեթանգ ըղձալին դաշտի (կամ դաշտաց)» և «Համառոտիք բան խրատու» երկով՝ «Լուսապայծառ և սպիտակեթանգ գործովք ի միջօրեայ գալստեան տեսոն»:

Վերջապես, ոսկիանման քառը թեև վկայված է միայն «Համառոտիք բան խրատու» երկով, բայց այն առկա է նաև «Ի վեր համբառնամք արդ մաղթանաւք ըզձայնս» սկսվածքով փոխում՝ «Ոսկիանըման եւ հրատեսակ արեամբ»: Կարծում եմ, ասվածը բավական է համոզվելու, որ, իսկապես, ներկա բառացանկը կարող է օգտակար լինել Նարեկացու առանձին աշխատությունների հեղինակային պատկանելության հարցը լուծելիս:

4. Բառացանկն ցրում է նարեկացիագիտության մեջ ավանդույթի ուժով գոյատևող այն թյուր կարծիքը, որ իբր Մատյանի ՂԲ և ՂԳ գլուխները հավելել են ուրիշները: Իրականում պարզվում է, որ նախ՝ Նարեկացու բառաստեղծական արվեստը Մատյանում ամենից ուժգին փայլատակել է հենց այս գլուխներում՝ ՂԲ գլխի նորաստեղծ բառերի թիվն անցնում է 50-ից, իսկ ՂԳ գլխինը՝ 100-ից: Մինչդեռ ուրիշ ոչ մի գլխում այդօրինակ բառերի թիվը չի անցնում նույնիսկ 40-ից: Երկրորդ՝ ՂԲ և ՂԳ գլուխներում կրկնվում են Մատյանի նախորդ գլուխներում և Նարեկացու վեց այլ երկերում գործածված 25-ից ավելի նորաստեղծ բառեր, որոնք անառարկելի են դարձնում խնդրո առարկա գլուխները Նարեկացուն պատկանելու փաստը:

5. Բառացանկը ի հայտ է բերում Նարեկյան դպրոցի բառաստեղծման առնվազն երկու կարևոր սկզբունք. ա) դպրոցի ներկայացուցիչները, իբրև կանոն, ջանում են նույն նախադասության մեջ գործածել նորաստեղծ շատ բառեր, ընդ որում, որքան հնարավոր է իրար հարևանությամբ: Օրինակ՝ բառգրքում հրաթաղանթ քառը վկայված է միայն Անանիա Նարեկացու «Բողոքոք բոցափայլ հրաթաղանթ խարսխի ևն» արտահայտությամբ, որտեղ նորաստեղծ է նաև բոցափայլ քառը: Գրիգոր Նարեկացին այս սկզբունքը հասցնում է կատարելության և երբեմն նույն նախադասության մեջ կարող է գործածել մեկ տասնյակից ավելի բառ: Օրինակ՝ Ապարանից խաչի պատմության մեջ գրում է. «Եւ տնկեաց հաստատեսց և մշտնջենատր հիմնեցոց խիտս բիրաւորաց բուսոց անտառաց, ծառս գեղասաղարթոս, շնորհաշառաւիղոս, ամբարձուղէշս, հաստատեղունս, մարդադարմանս, բազկաստածոս, աճունաճիղս, վայելչատերևս, բարերողոքոք բոյսս վարսաւոր փայտից, այլայլասեռ տարազոց մրգոց, համեղահամ դիրամոքելիս կրից կոկորդաց: Եւ ևս քան զևս յանախեաց ի ցեղից ցեղից ցանկալեաց ցցեալ ի գետինն գիրապարարս արգաւանդահողս տենչալի վայրից, իբրև զծառսն տեսոն և զմայրսն Լիբանանու լերիցն Օրորայ՝ առատապէս պայծառազարդեաց, տունկս բերրեաց բերողաց բարեաց, ծաղկընճիղս՝ պտղածինս՝ արմախարիսխս՝ մրգամատոյցս՝ պատուաստակիրս՝ պտղապարզևս. անդս ամենունակս ջրահոսս և շուշանափայլս. սահմանս վտակարբոս՝ ուղխապարարս՝ անձրևասնունդս՝ ցողամատոյցս»⁶: Այստեղ ընդգծված բոլոր բառերը (21) բառգրքում վկայված են հենց այս նախադասություններով, բացի ամբարձուղէշ բառից, որը բանաստեղծը գործածել է նաև Առաքելոց ներքողում և Մատյանում: Ավելին, բարերողոքոք քառը

⁶ Մանրամասն տե՛ս Լ. Ղ. Միրզոյան, նշվ. աշխ.:

⁷ Մթրոյն հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի մատենագրութիւնք, Վեներտիկ, 1840, էջ 384: Այսուհետև՝ Գր. Նարեկացի, Մատենագրութիւնք..., և էջը:

վկայված է միայն Նարեկացու այս օրինակով և XIII դարի մատենագիր Յովհաննես Գառնեցիով: Ըստ այսմ, հիմք ընդունելով Նարեկացուն վերագրվող երկու այլ աշխատություններից բերված համապատասխան օրինակները («Արքեպյ աստուածանան և հրագունեալ արինակներպին» և «ԶԺամանակ աղօթիցն, յորժամ ոչ լինիցի յակամայ ինչ խափանումն, մի՛ թերաբանս և թերակարգս և զպակասագոյնն փութամք կատարել»), որոնք պարունակում են անմիջական հարևանությամբ մեկական զույգ նորաստեղծ բառ, կարող ենք ասել, որ դրանց հեղինակը Նարեկացին է: Հետևաբար, հիմնավոր չեն այդ կապակցությամբ առանձին հայագետների արտահայտած տարակուսանքները: Հարկավ, կան համանման այլ փաստեր ևս, որոնց վրա ներկա դեպքում ծանրանալու հարկ չեն տեսնում: Բ) Եթե վաղ շրջանում դպրոցի առաջին ներկայացուցիչ Խոսրով Անձնացին հիմնականում ստեղծել է ածանցավոր և երկարմատ նոր բառեր, ապա Անանիա Նարեկացին բառաստեղծման ծանրության կենտրոնը տեղափոխում է բառաբարդման վրա և ասես չբավարարվելով երկարմատ բառերի ստեղծմամբ՝ փորձում է կերտել նաև եռարմատ բառեր (տե՛ս օրինակ՝ բարձրավանդայարկ, շքեղագորդափայլ և այլն): Բնավ պատահական չէ, որ «Հայկազեան լեզուի բառգրքի» հեղինակները Անանիա Նարեկացու երկը գնահատել են «պերճ և փառացի ոճով, հանդերձ անսովոր բարդութեամբք բառից» ձևով (Ռ. 1, էջ 9, ընդգծ. իմն է, - Հ.Մ.): Գրիգոր Նարեկացին, արդեն զարգացնելով ուսուցչի բառաբարդման սկզբունքը, ստեղծում է եռարմատ բազմաթիվ բառեր, օրինակ՝ ամրավերարկու, թեւատրոհաթեւ, եռանձնաթիւ, երեքփառատրեան, զուգապարակցեմ, ծաղկայօրինուորակ, ծաղկաւարտակիտեալ, կենսխրախոյս, ճառագայթանշոյլ, շրթնաշղթայաշար, փայլակնանշոյլ և այլն, իսկ երբեմն էլ՝ նույնիսկ քառարմատ բառեր, օրինակ՝ դանդաճաւանդակապ:

Բառացանկը կազմված է ըստ աշխատությունների, իսկ վերջիններս դասավորված են ժամանակագրական կարգով, որը, հասկանալի է, մասամբ պայմանական է, որովհետև Նարեկացու գրական հարուստ ժառանգության ոչ բոլոր ստեղծագործությունների գրության թվականն է հայտնի: Ստուգապես գիտենք միայն, որ «Երգ երգոցի մեկնությունը» գրվել է 977 թ., իսկ Մատյանը՝ 1000-1003թթ.: Ունենալով բանաստեղծի ստեղծագործությունների ժամանակագրական ստորին և վերին սահմանները՝ մոտավոր ձևով կարելի է որոշել նաև մյուսների ստեղծման ժամանակը: Ըստ այդմ, առաջին տեղում դրված են Տաղերից, իսկ երկրորդ տեղում Գանձերից բերված բառերը՝ նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ իբրև փոքր չափի ստեղծագործություններ՝ դրանց գոնե մի մասը բանաստեղծը պետք է որ գրած լինի ավելի վաղ հասկանում, այսինքն՝ Երգ երգոցի մեկնությունից առաջ, որը գրել է 32 տարեկանում: Բնականաբար Նարեկացու նման բացառիկ հանճարը, եթե ստեղծագործել սկսած լիներ թեկուզև 20 տարեկանում, ապա 12 տարում՝ մինչև 977թ., գրած կլիներ զգալի թվով Տաղեր ու Գանձեր: Ի դեպ, Տաղերի ու Գանձերի ոչ բոլոր նորաստեղծ բառերն են արտացոլված բառգրքում: Բանն այն է, որ բառարանն սկսելիս հեղինակների տրամադրության տակ եղել են դրանցից քչերը, իսկ հետագայում՝ «ի ժամ տպագրութեան իս տառի գործոյս՝ հասին,- հայտնում են բառարանագիրները,- ի վեր ձեռս և այլ տաղք իւր նովին ճարտարութեամբ: Գտաք և ի միում հին գանձարանի զգանձ սրբոյս ի վերայ առաքելոց և մարգարէից: Ժամանակն յայտնեսցէ և այլ ինչ բազում» (Ռ. 1, էջ 16): Իսկապես, մինչև օրս ի հայտ են եկել բազմաթիվ նոր տաղեր ու գանձեր¹, որոնց նորակազմ բառերը, բնականաբար, բացակայում են բառարանում: Ավելին, նույնիսկ բառարանագիրների օգտագործած առանձին ստեղծագործություններում եղած ոչ բոլոր նորաստեղծ բառերն են տեղ գտել բառգրքում: Օրինակ, «Տաղ Գրիգորի

¹ Տե՛ս Գրիգոր Նարեկացի, Տաղեր և գանձեր, աշխատասիրությանը Արմինե Քյոշեկեյանի, Եր., 1981:

Նարեկացույ, ի յարութիւն Ղազարու՝ ստեղծագործության նորակերտ բառերից բառ-գրքում չկան ակնաքթիթ, աղէտակոծ, հեղինատրեայ, վաղաւետ, տաւիդապճիո և ցոփհընըթաց բառերը: Այստեղից հետևում է, որ ընթերցողի դատին ներկայացվող բառացանկը կարող է լրամշակվել ու հարստացվել բնագրերից քաղած նման բառե-րով:

Երրորդ տեղում դրված են միայն «խրատական բանք» վերնագրով աշխատու-թյամբ վկայված բառերը, որոնք ընդամենը 13-ն են: Ինչպես արդեն ասվել է, ստեղ-ծագործական հասունացման հետ մեկտեղ, բանաստեղծը կատարելագործել է նաև բառակերտման արվեստը: Հետևաբար ենթադրելի է, որ ամենասակավաթիվ նորաս-տեղծ բառեր պարունակող աշխատությունը պետք է որ ստեղծած լինի ավելի վաղ: Ըստ այդմ, չորրորդ տեղում դրված է «Համառօտիւք բան խրատու» աշխատությունը, որը գրել է անպայման Երգ երգոցի մեկնությունից առաջ, և հենց դրա հիման վրա էլ Գուրգեն-Խաչիկ Արծրունի թագավորը բանաստեղծին պատվիրել, մասամբ և պար-տադրել է գրել Երգ երգոցի մեկնությունը⁹:

Հինգերորդ տեղում դրված է «Մեկնութիւն Ո՛վ է դա ընթերցուածոյն Յոբար» (բառգրքում կարճագրված է՝ Յովէդ) աշխատությամբ վկայված նորաստեղծ բառերի ցանկը: Այն իր ընդգրկած բառաքանակով (ընդամենը՝ 50) փաստորեն նախորդի գրեթե եռապատիկն է, իսկ ծավալի մասին հնարավոր չէ դատել, որովհետև պահ-պանվել է մեկ ձեռագրով, երբեք չի հրատարակվել և այժմ գտնվում է Վենետիկի Մխի-թարյան միաբանության ձեռագրատանը: Այն ընդօրինակվել է 1299 թ. Կլիկիկայի հարձրբերդ դղյակում և մեզ է հասել բավական վնասված:

Վեցերորդ տեղում Երգ երգոցի մեկնությամբ վկայված բառացանկն է, որն ընդ-գրկում է 57 բառ, իսկ աստուածապարգեւակ բառը միաժամանակ վկայված է այս և Գանձ առաքելոց ստեղծագործությամբ: Հետևաբար, ամբողջը կազմում է ընդամենը 58 բառ, որը, հաշվի առնելով տվյալ աշխատության ծավալը, էապես զիջում է հետա-գա ստեղծագործությունների նորակերտ բառերի քանակին:

Վերջին երկու աշխատությունը, լինելով նույնաբնույթ, նորաստեղծ բառամթեր-քով գրեթե հավասար են, համապատասխանաբար՝ 48 և 58, ուստի որքան տրամա-բանական է դրանց ներկա դասավորությունը, նույնքան էլ անտրամաբանական չէր լինի հակառակ հերթագայությունը, այսինքն՝ եթե «Յովէդը» հաջորդեր «Երգ երգոցի մեկնությանը»:

Հաջորդը «Ապարանից Ս. Խաչի պատմություն» և սրան կից Խաչի ներքող ստեղծագործություններով վկայված նորաստեղծ բառերի ցանկն է, որը ամփոփում է ավելի քան 300 բառ: Փոքր-ինչ տարօրինակ է, որ թեև Նարեկացին այս երկուսը և Աստվածածնի ներքող ստեղծել է որպես մեկ միասնական ամբողջություն, բայց բա-ռարանագիրները առաջին երկուսը բառարանում ներկայացրել են միասին՝ «Խչ» նշումով, իսկ երրորդը՝ առանձին՝ «Կուս» նշումով: Այսպիսով, «Ապարանից Ս. Խաչի պատմության» մեջ և նրան կից երկու ներքողներում միասին վերցրած՝ Նարեկացին ստեղծել է 386 բառ (304+82=386): Եթե հաշվի առնենք այս երեք ստեղծագործության ընդհանուր ծավալը, որը Նարեկացու մատենագրական ժառանգության՝ 1840 թ. վե-նետիկյան հրատարակության մեջ կազմում է ընդամենը 52,5 էջ (տե՛ս էջ 371-423), ին-չը գրեթե երկու անգամ պակաս է Երգ երգոցի մեկնությունից, ապա կարող ենք ասել, որ Նարեկացու բառակերտական արվեստն այստեղ հասել է ամենախաղեպ բարձրու-թյան՝ տալով արտասովոր հարուստ արտադրանք: Ավելին, նույնիսկ Մատյանը ծա-վալի ու նորաստեղծ բառերի հարաբերությամբ էապես զիջում է խնդրո առարկա ե-ռագրությանը: Բայց կա նաև հարցի մյուս կողմը. վերջիններին հաջորդած ստեղծա-գործություններում, հատկապես Մատյանում, Նարեկացու կերտած բառերն անհամե-մատ ավելի տխուր ու մոռյալ գույն ունեն, քան մինչ այդ ստեղծածները: Ի հաստատումն

⁹ Տե՛ս Հ. Միրզոյան, Աջվ. աշխ:

ասվածի՝ բերենք մի քանի օրինակ. Ապարանից խաչի պատմության և նրան կից ներբողների ցանկում կան, ասենք, բիրաբեղուն, բիրակաճառ, գերաշխարան, դաստիարակարան, մարտիրոսարան բառեր, մինչդեռ Մատյանում ունենք նույն արմատով կամ ածանցով կազմված այսպիսի բառեր՝ բիրակործան, բիրամասնեայ, դատապարտարան, մահակերպարան, մահապարտարան բառերը: Վերջին հինգ բառից բիրամասնեայ-ն կարծես հակասում է մեր դրույթին, բայց տեքստում վերջինս նույնպես ունի բացասական նրանգ, որովհետև մարդկային բնությանը ներհատուկ է համարում «ամբոխութիւն և բիրամասնեայ հակառակութիւն» (Բան, Ղ Գ, ԺԱ): Սա նույնպես խոսում է բանաստեղծի ունեցած հոգեկան ցնցումների և ըստ այդմ՝ հոգեվիճակի կտրուկ փոփոխության մասին: Հարցեր են սրանք, որոնք կարոտ են հանգամանալից ուսումնասիրության, որի համար ներկա բառացանկը կարող է հարուստ նյութ տալ:

Նարեկացու կենսագրությունից հայտնի է, որ Ապարանից խաչի պատմության և նրան կից ներբողների ավարտից հետո ինչ-ինչ պատճառով բանաստեղծն առժամանակ ընդհատել է ստեղծագործական աշխատանքը: Այդ մասին վկայում է հենց ինքը՝ բանաստեղծը: Բանն այն է, որ եթե այս երեքի համար թողած «Յիշատակագիր պատասխանոյ Սորին ընծայական գրոյ երջանիկ և շնորհընկալ Տեառն Ստեփանոսի, յերեսաց նորին հոգիաբուղիսն վարդապետի» մեկ միասնական պատասխան-գրության մեջ ասում է, «որ յարածամ դեգերիմ յընթեռնուլմ», ասպա դրան հաջորդած Առաքելոց ներբողի սկզբում, դիմելով առաքյալներին, գրում է. «Քանզի առ ձեզ և յաղագս ձեր ի դադարմանէ լոռութեան շարժեալ կարգ բանիս»՝ ի գովեստ փառաց մեծութեան վեհին հաճութեան, անասանելի դրութեամբ հիմնացեալ միշտ կառուցանի»¹⁰ (ընդգծ. իմն է, - Հ.Մ.): Գրեթե նույնն է ասում նաև Մատյանի ՂԲ գլխում, որտեղ, դիմելով Աստծուն, ծնրադիր երկրպագում է նրան, «որ այժմէն ցուցեր համայն յայտնապէս զարինակ ահեղ բարբառոյն մեծի աւուրն յարութեան, կենդանացուցեր ի դադարմանէ դժոխական անբանութենէ, ի խնդիր էլեալ կոչեցեր զպակասամիտս ի գինդ ուրախութեան»¹¹ (ընդգծ. իմն է, - Հ.Մ.):

Դեռևս ականավոր հայկաբան և նարեկացիագետ Գ. Ավետիքյանը, ուշադրություն դարձնելով վերը բերված «ի դադարմանէ լոռութեան շարժեալ կարգ բանիս» արտահայտության վրա, եզրակացրել է, որ վերոհիշյալ երեք ստեղծագործությունից հետո բանաստեղծի կյանքում տեղի ունեցած ստեղծագործական դադարն ավարտվել է հենց Առաքելոց ներբողով¹²:

Ինչ վերաբերում է Մծբնացու ներբողին, ապա վերջինիս գրության ժամանակի հարցում կան որոշ տարակարծություններ: Օրինակ, Պ. Խաչատրյանը, հաշվի առնելով ինչ-ինչ հատկանիշներ, սխալ չի համարում «կարծել, որ այն ներբողի տեսակում գուցեև Նարեկացու առաջին փորձերից է, մյուսներից ավելի վաղ գրված»¹³: Ընդհակառակը, հիմք ընդունելով նրա նորակերտ բառերի հաճախակի կրկնությունը Առաքելոց ներբողում և Մատյանում՝ գտնում են, որ այն գրվել է Առաքելոց ներբողից հետո, բայց Մատյանից առաջ, ուստի դրանում առկա նորակերտ բառերի ցանկը գետեղված է Առաքելոց ներբողի և Մատյանի միջև:

Միայն Մատյանով վկայված բառացանկից հետո գետեղված են «Տարբեր երկերով վկայված բառերը», այսինքն՝ դրանք այն բառերն են, որոնք բառգրքում վկայված են Նարեկացու երկու և ավելի ստեղծագործությամբ: Անշուշտ, նման բառերը կարելի էր մտցնել այն ստեղծագործության բառացանկի մեջ, որտեղ դրանք գործածվել են

¹⁰ Գր. Նարեկացի, Մատենագրութիւնք, էջ 424:

¹¹ Գրիգոր Նարեկացի, Մատենան ողբերգութեան, աշխատասիրությանը՝ Պ. Ա. Խաչատրյանի և Ա. Ա. Ղազինյանի, Եր., 1985, էջ 613:

¹² Տե՛ս «Նարեկ աղօթից, համառօտ եւ գոուշաւոր լուծմամբք, բացայայտեալ միանգամ եւ այժմ երկրորդ անգամ յաւելուածով, աշխատասիրութեամբ նորին տեառն Ռ. Գաբրիէլի Աւետիքեան աթոռակալ վարդապետի», Վեներտիկ, 1827, էջ 437:

¹³ Պ. Խաչատրյան, Գրիգոր Նարեկացին և հայ միջնադարը, գիրք առաջին, Ա. Էջմիածին, 1996, էջ 87:

առաջին անգամ: Բայց նախ՝ միշտ չէ, որ հնարավոր է դա անել, որովհետև կան բաներ, որոնք վկայված են մեկից ավելի տաղով կամ զանազան, իսկ վերջիններիս գրության ժամանակագրությունը առայժմ մնում է անհայտ: Երկրորդ, այդ դեպքում դժվար կլիներ որոշել բանաստեղծի երկերի իրար հետ և հատկապես Մատյանի հետ ունեցած բառամթերքային ընդհանրությունը:

Վերջապես, միայն Նարեկացու ստեղծագործություններով վկայված բառացանկերից հետո, իբրև հավելված, զետեղված են նաև Խոսրով Անձևացիով, Անանիա Նարեկացիով, Խոսրով Անձևացիով և Գրիգոր Նարեկացիով և Անանիա Նարեկացիով ու Գրիգոր Նարեկացիով վկայված բառացանկերը, որոնք, իմ կարծիքով, անչափ կարևոր են մի կողմից հոր և ուսուցչի հետ Նարեկացու ունեցած բառապաշարի ընդհանրությունը որոշելու, իսկ մյուս կողմից՝ ընդհանրապես Նարեկյան դպրոցի լեզվաշինարարական արվեստը և բառաստեղծական վաստակը հասկանալու համար: Ասենք նաև, որ բառգրքում կա ընդամենը մեկ բառ՝ հրահրության կամ հրահրության, որը վկայված է միայն Նարեկյան դպրոցի երեք հսկաներով՝ Խոսրով Անձևացիով, Անանիա և Գրիգոր Նարեկացիներով:

Հարկ է ավելացնել նաև, որ ընթերցողի դատին ներկայացվող բառացանկը թեև ինքնին շատ խոսուն է, բայց, իմ խորին համոզմամբ, բնավ չի սպառում Նարեկացու կերտած նոր բառերի քանակը: Բանն այն է, որ նախ՝ Նարեկացու ստեղծած ոչ բոլոր նոր բառերն են տեղ գտել բառարանում: Օրինակ՝ բանաստեղծը նկարագրելով բյուզանդական Վասիլ կայսեր արշավանքները, ասում է, որ հասավ «ի բուն բնակութիւն ծովածաւալ, ջրափակ անդրնդափոս ահագնապարիսպ բազմաբնակ քաղաքին և անմարտնչելի ամրոցին սքանչելոյն Կոստանդնուպօլսի» (էջ 377): Ընդգծված բառերից ջրափակ բառը ընդհանրապես չկա բառգրքում, իսկ մյուս երկուսը վկայված են հենց այս նախադասությամբ: Երկրորդ՝ բառարանում հարյուրավոր բառեր վկայված են միայն Նարեկացու և նրան հաջորդած հայ մատենագիրների երկերով: Ենթադրելի է, որ վերջիններս օգտվել են Նարեկացուց: Օրինակ, շնորհընկալ բառը վկայված է Գրիգոր Նարեկացու, Ներսես Լամբրոնացու և Հովհաննես Երզնկացու երկերով: Իսկ որ թե՛ Լամբրոնացին և թե՛ Երզնկացին քաջածանոթ էին Նարեկացու ստեղծագործություններին, վեր է ամեն կասկածից: Հետևաբար, բնական է ենթադրել, որ նրանք երկուսն էլ կարող էին օգտվել Նարեկացուց: Իհարկե բացառված չէ, որ XII-XIII դարերի հանճարեղ մտածողներ Լամբրոնացին և Երզնկացին անկախաբար ստեղծած լինեն նույն բառը, թեև դա քիչ հավանական է, որովհետև բերված օրինակներում, մասնավորապես Նարեկացուց և Երզնկացուց վկայված մտքերում, կան այլ ընդհանրություններ ևս: Ահա դրանք.

Նարեկացի	Երզնկացի
Եկն եհաս այրն	Ուրախ լեր լեա'նն Սեպուհ'
շնորհընկալ և պարգևաբեր:	շնորհընկալ և պարգևաշատ:

Թվում է՝ ընդհանրությունն այնքան ակնհայտ է, որ կասկած չի թողնում դրանց կապի մասին: Անշուշտ, մեկ, երկու, տասը, գուցե և մի քանի տասնյակ օրինակների դեպքում դա կհամարելիք պատահական զուգահիսություն, իսկ այս կարգի հարյուրավոր փաստերն արդեն բացառում են պատահականության հնարավորությունը: Ի հաստատումն ասվածի՝ բերեմ միայն երկու օրինակ. բառգրքում կա քոյին բառով կազմված ութ բառ (քոյինագործ, քոյինագէն, քոյինակրօն, քոյինահրաման, քոյինանիւթ, քոյինաշունչ, քոյինաստեղծ, քոյինատուր), որոնցից վեցը վկայված է միայն Նարեկացիով, քոյինագործ բառը՝ միայն Սկևռացիով, իսկ քոյինաստեղծ բառի համար Նարեկացուց բացի վկայված է նաև Ներսես Ընդհանրացին: Կամ թե միայն Նարեկացիով վկայված է հոգետոհմութիւն բառը, իսկ միայն Լամբրոնացիով՝ տոհմութիւն բառը: Ընդ որում, Լամբրոնացին բառը գործածել է «ընդ մարմնական տոհմութեամբ» բառակապակցության մեջ: Նույն ձևով բարեկրօն բառը վկայված է միայն Խոսրով Անձևացիով և Գրիգոր Նարեկացիով, իսկ բարեկրօնութիւն բառը՝ Գրիգոր Տղայով:

վստահ եմ, որ Նարեկացու կենսագրությանը քիչ թե շատ ծանոթ ամեն ոք գիտի, որ թե՛ Սկևռացին և թե՛ Ընդհակառակը, առաջել ևս Գրիգոր Տղան և Լամբրոնացին ոչ միայն քաջատեղյակ են եղել Նարեկացու գրական ժառանգությանը, այլև մեծ դեր են խաղացել դրա պահպանության ու տարածման գործում, իսկ իրենց ստեղծագործություններում կրել են նրա ազդեցությունը:

Միայլ կլի՞նի կարծել: Թե Նարեկացու քառաստեղծական արվեստը դրսևորվել է միայն նոր բաների ստեղծմամբ: Ընդհակառակը, այն ոչ պակաս, գուցե և ավելի, փայլատակել է նաև մինչ այդ հայտնի բաների նորոպի գործածությամբ, դրանց հանրահայտ իմաստների ընդլայնմամբ ու հարստացմամբ: Այդ է պատճառը, որ բառգրքում հազարավոր բաների համար այլևայլ հեղինակների հետ մեկտեղ բազմաթիվ օրինակներ են բերվում նաև Նարեկացու ստեղծագործություններից: Ավելին, երբեմն միևնույն բանի համար Նարեկացուց բերված օրինակների թիվը կարող է անցնել մեկուկես տասնյակից. օրինակ՝ դեմ քառհոդվածում դրանց թիվը հասնում է 19-ի:

Ավելին, Նարեկացին հղկել ու կատարելագործել է նաև իր օգտագործած աղբյուրների ընձեռած լեզվական նյութը: Այս տեսակետից չափազանց հետաքրքրական է հետևյալ փաստը. բառգրքում ոգիակողմն բանի համար մեկական օրինակ է վկայված Նարեկացուց և IV դարի բյուզանդական մատենագիր Եվագր Պոնտացուց: Բնականաբար, վերջինիս համապատասխան միտքը վերցված է նրա երկի հայերեն հնագույն թարգմանությունից, որը, կատարված լինելով հունաբան դպրոցին բնորոշ պատճենահանման սկզբունքով, մասամբ խորթ էր հայեցի մտածողությանն ու հայոց լեզվին: Համեմատության համար զուգադրաբար բերենք մեզ հետաքրքրող միտքը.

Եվագր

Է արդարութեան միաբանութիւն իմն և յօրակապութիւն ընդ ոգիակողմանն կողմն գործել:

Նարեկացի

Անու գնեսու հարուածոյ կարեւկեր խոցման յոգիակողմն կոյս:

Դժվար չէ տեսնել, որ ոգիակողմանն կողմն և յոգիակողմն կոյս արտահայտությունները բացարձակապես նույնն են ըստ բովանդակության, բայց էապես տարբեր են լեզվական տեսակետից. Նարեկացին, բնագրի կողմն բառը փոխարինելով կոյս հոմանիշով, այն ազատել է կրկնաբանության տաղտուկից, դարձրել ավելի բարեհունչ ու գեղեցիկ: Բնականաբար բանաստեղծի կատարած համանման աշխատանքը չի սահմանափակվում այս մեկ օրինակով:

Հնարավոր է, որ բառգրքում միայն Նարեկացիով վկայված ինչ-ինչ բաներ գործածվել են նաև նախորդ դարերի հայերեն աղբյուրներում, որոնք ի հայտ են եկել բառարանի հրատարակությունից հետո, սակայն վստահ ենք, որ դրանք մեծ թիվ չեն կարող կազմել և չեն նսեմացնի հրապարակվող բառացանկի արժեքը:

Քանի որ բառացանկը, ինչպես ասվեց, կազմվել է Հայկազյան լեզվի բառգրքի հիման վրա, ուստի պահպանված է վերջինիս ուղղագրությունը, որը կարող է մասամբ տարբերվել Նարեկացու երկերի 1840 թ. վենետիկյան հրատարակության ուղղագրությունից:

Բառացանկը կազմելիս բառգրքում նկատվել են առանձին վրիպակներ ու անընդհատություններ, որոնց մի մասը նշել ենք տողատակի ծանոթագրությամբ: Բացառված չէ, որ սույն բառացանկում նույնպես լինեն այդօրինակ վրիպակներ ու անընդհատություններ, որոնց համար հայցում ենք ընթերցողի ներողամտությունը և շատ ուրախ կլինենք այդ կարգի դիտողություններ ստանալ:

Վերջում պարտքս եմ համարում ասել, որ սույն բառացանկը կազմելու գաղափարը ծագել է ակադեմիկոս Գ. Բ. Զահուկյանի հետ նարեկացիագիտական հարցերի շուրջ ունեցած գրույցների ընթացքում, իսկ իրականացվելուց հետո արժանացել է նրա հավանությանը: Օգտվելով պատեհ առիթից՝ խորին երախտագիտությունս եմ հայտնում ականավոր լեզվաբանի՞՞ ինչպես այս առթիվ, այնպես էլ տասնամյակներ շարունակ իմ հանդեպ ցուցաբերած քացառիկ ջերմ վերաբերմունքի համար:

Ահագնակոշկոճ, Նար. Տաղ
Աղերսագոչ, Նար. Տաղ Ղզր (մ)*
Աղընթաց, Նար. Տաղ (մ)
Անծայրեմի, Նար. Տաղ յար (մ)
Ապճիո, կամ Ապըճիո, Նար. Տաղ
արմա (մ)

Ապրիշիմի, կամ Ապրիշմի, կամ
Ապրշմեղէն, Նար. Տաղ:

Արդինալուր, Նար. Տաղ յար (մ)
Արե՛կ, Նար. Տաղ Ղզր (մ)
Արթնաչեայ, Նար. Տաղ Ղզր (մ)
Արփիագարդեալ, Նար. Տաղ եկեղ (մ)
Արքունանճեմ, Նար. Տաղ յար (մ)
Աւաղիկ, Նար. Տաղ համբ (մ)
Բամբերգային, Նար. Տաղ արմա (մ)
Բոսորերանգեան, Նար. Տաղ
Բոցաշաւեղ, Նար. Տաղ
Բուրագուարթ, Նար. Տաղ
Դիմառ, Նար. Տաղ յար (մ)
Դիմիւ ելանել, Նար. Տաղ արմա (մ)
Եզեռակ, կամ Եզեռակի, Նար. Տաղ
յար (մ)

Եղաւորիմ, Նար. Տաղ (մ)
Եռաստոհչ, Նար. Տաղ արմա (մ)
Երագահասք, Նար. Տաղ յար (մ)
Երագգայից, կամ Թերագգայից,
Նար. Տաղ համբ (մ)

Երամաղ, կամ Երամաղի, Նար. Տաղ
արմա (մ)

Երիգապարգեւ, Նար. Տաղ Ղզր (մ)
Երիցօրեայ, Նար. Տաղ յար (մ)
Երփն առ Երփին, Նար. Տաղ յար (մ)
Երփնաթերթ, Նար. Տաղ (մ)
Երփնասուր, Նար. Տաղ արմա (մ)
Թեւատրոհաթեւ, Նար. Տաղ համբ (մ)
Իննաբար, Նար. Տաղ
Լերինաթիմո, Նար. Տաղ
Լիուլրումնօրէն, Նար. Տաղ յար (մ)
Խանդագորով լինել, Նար. Տաղ

Ղզր (մ)
Մաւալանամ, Նար. Տաղ
Մերածողով, Նար. Տաղ

Միծաղախիտ, Նար. Տաղ
Միրային, կամ Միրայնի, Նար. Տաղ
Մոցածագեմի, Նար. Տաղ
Կարմրածորձ, Նար. Տաղ
Կենաբարձ իւր, կամ Կենաբարձիւր,
Նար. Տաղ յար.

Կողինապատիր, կամ Կողիմնապա-
տիր, Նար. Տաղ յար.

Կորովաբար, Նար. Տաղ
Հագրէվարդ, Նար. Տաղ
Համբ, Նար. Տաղ
Համբերապատ, Նար. Տաղ
Հանրակայք, Նար. Տաղ
Հողմահնչել, Նար. Տաղ
Հրարփ, կամ Հրարփի, Նար. Տաղ
Ջորձածածուկ, Նար. Տաղ
Ճեմ, Նար. Տաղ յար.

Ճոխարան, Նար. Տաղ
Ճոխճեմ, Ճոխճեմեալ, Նար. Տաղ
Մահինաբողբոջ, Նար. Տաղ
Մանուածաւալ, Նար. Տաղ
Մանուշակաբեր, Նար. Տաղ
Մանրահեղեղ, կամ Մանրահեղի,

կամ Մանրահետի, Նար. Տաղ յայտն

Մաքրապետ, Նար. Տաղ
Մաքրինճեմ, Նար. Տաղ:
Մեսիատես, Նար. Տաղ Ղզր (մ)
Յայտաթորեալ, Նար. Տաղ
Յորդահեղու, Նար. Տաղ
Յուաբեր, Նար. Տաղ
Յոփինճեմ, Նար. Տաղ
Յոփինընթաց, Նար. Տաղ
Նարդինաբեր, Նար. Տաղ
Նորախնդիր, Նար. Տաղ
Նուաստախումբ, Նար. Տաղ
Օտուտեղիմաշնորհ, Նար. Տաղ
Օողշողեմի, Նար. Տաղ
Օրջանապտոյտ, Նար. Տաղ
Ոստագուարճ, Նար. Տաղ
Ոստինակտոր, Նար. Տաղ
Ովսաննայաբեր, Նար. Տաղ
Ուղխինահոս, Նար. Տաղ մկրտ.

* Փակագծերում նշված մ տառը նշանակում է տվյալ բառը գետնեկած է բառգրքի մնացորդը բաժնում:

Ուռամիջակ, Նար. Տաղ սայլ
 Պերճաբարոյ, Նար. Տաղ
 Սայլիկ, Նար. Տաղ
 Սարդիատունկ, Նար. Տաղ ծն.
 Սիրամայր, Նար. Տաղ ի յար. Ղզր
 Սիրայիսնունդ, Նար. Տաղ
 Սիրաշարժ, Նար. Տաղ ծն.
 Սիրաստեղնեալ, Նար. Տաղ
 Ստեղնաշիտակ, Նար. Տաղ
 Սրտանմիլիկ, Նար. Տաղ Ղզր
 Վարժենի, կամ Շարժվարժենի տե-

ղի, Նար. Տաղ
 Վեհիճանք, Նար. Տաղ
 Վերյարուցանել, Նար. Տաղ
 Տեղիարան, Նար. Տաղ
 Տնկիճագործ, Նար. Տաղ
 Բախագուարճ, Նար. Տաղ
 Բահիրաբ, Նար. Տաղ
 Իիթեղիճագուարթ, Նար. Տաղ
 Փայլենագարդ, Նար. Տաղ
 Փողփողենէջ, Նար. Տաղ

Գանձեր

Ածող կամ Ածող, Նար. [Գճձ]* եկեղ.
 Անհիթակիր, Նար. Գճձ խշ
 Անսխալաստեղծ, Նար. Գճձ եկեղ.
 Առաքելախումբ, Նար. Գճձ առաք.
 Արարչատես, Նար. Գճձ հոգ.
 Արուեստակցութիւն, Նար. Գճձ ա-
 նաք. և մրգ
 Արփիակերպ, Նար. Գճձ խշ
 Արփիանկար, Նար. Գճձ եկեղ.
 Գեղատխտր, Նար. Գճձ հոգ.
 Եգիպտակործան, Նար. Գճձ հոգ.
 Եռանձնաթիւ, Նար. Գճձ առաք. և մրգ
 Երկրակշռութիւն, Նար. Գճձ խշ
 Զարմանուհի, Նար. Գճձ եկեղ.
 Կանխապատմութիւն, Նար. Գճձ խշ
 Համանունակ, Նար. Գճձ եկեղ.

Հոգետոհմութիւն, Նար. Գճձ եկեղ.
 Հոգիաձիր, Նար. Գճձ եկեղ.
 Հոգիապայծառ, Նար. Գճձ եկեղ.
 Հրամանատուր, Նար. Գճձ հոգ.
 Մաղթողական, Նար. Գճձ հոգ.
 Մայրատախտակ, Նար. Գճձ եկեղ.
 Մարմնագոյք, Նար. Գճձ եկեղ.
 Յօժարընթաց, Նար. Գճձ եկեղ.
 Նախացուցակ, Նար. Գճձ եկեղ.
 Պատգամագրութիւն, Նար. Գճձ հոգ.
 Պատշաճակերտ, Նար. Գճձ եկեղ.
 Սկզբնաձեռն, Նար. Գճձ եկեղ.
 Սնտիածողով, Նար. Գճձ հոգ.
 Վարժապետական, Նար. Գճձ եկեղ.
 Տիեզերաճեղձոյց, Նար. Գճձ հոգ.
 Օրհնանուն, Նար. Գճձ խշ

Խրատական բանք**

Գիտաց առնել
 Թերաբան
 Թերակարգ
 Ժանգակիր
 Խելագարեցուցանել
 Հեշտավաստակ

Հեշտաքայլ
 Յաւակնոտ, Նար. Խր.
 առ Լեհ.
 Յիմարացուցանել
 Շիջական
 Շրջելաբար, Նար. Խր.

ըստ Լեհ.
 Փաղանգակամ, Նար.
 Խր. առ Լեհ.
 Փուրծ, Նար. Խր. առ
 Լեհ.

Համառօտիք բան խրատու***

Ախտաշարժութիւն
 Ականաճանգէտ
 Անկարգաւորաբար
 Գեղեցկացուցիչ
 Գերանճառ
 Գողակցութիւն

Դիրակատար
 Խոհագործ
 Հատընտիր լինել
 Հարել
 Հրակիր
 Մարգարտատիպ

Յոգնաբոյս
 Յոգնաշարժ
 Ռսկիանման
 Որոգայթադրութիւն
 Վարակումն

* Բառգրքում բացակայում է Գճձ մշումը:
 ** Բառգրքում կարճագրված է «Նար. Խր.» կամ «Նար. խրատ» ձևով:
 *** Բառգրքում կարճագրված է «Գր. հրահանգ» կամ «Գր. հր.» ձևով:

Մեկնութիւն Ո՛վ է դա ընթերցուածոյն Յորայ

Ահատրանամ	Ջագրակերութիւն	Հրաքուղիս
Ահեղաշուք	Ջագրակերպիլ	Հրագունիլ
Ադիսարկ	Թեթեանտիմ	Մարգարէամայր
Անհատապէս	Թեւատարած	Մեղսային
Անմերձակայ	Ժանտախօս	Յղիական
Առատաբանութիւն	Ժանտակերպութիւն	Նորասացիկ
Արինակերպիմ	Լուսաշիթ	Շանթածիգ
Արուսեկածեւ	Խաղաբանել	Որոտագոչ
Բարկանայթ	Խենթական	Ունականութիւն
Բոցակերպեալ	Խորանակապ	Պարշար
Գնդածեութիւն	Մածկապատել	Տաքր հատանել
Գրկաբերել	Մաղկաարտակիտեալ	Տիեզերագումար
Դիւածօն	Կալապետ	Յնծատեսակ
Եթերաճեմ	Կայթոտ	Քողածածուկ
Եկեղեցաբոյս	Կարմրալար	Քրիստոսիմաստ
Երկնաքուղիս	Կորստաբեր	Քրովբէատոչոր
Երկնագեղ	Հայկանման	

Մեկնութիւն Երգոց երգոյն Սողոմոնի*

Ականջաման	Եփեցական	Յատակատեսութիւն
Ամբ	Ջարմանատեսութիւն	Շլացումն
Անբարձ	Ընտրողականութիւն	Շուշանաբոյծ
Անբաւականելի	Լիախառն	Որոճալից
Անգոռոզաբար	Լսու լինել	Որոճողաբար
Անդնելի	Լքնում	Ջերմնեռանդնութիւն,
Անծոլութիւն	Խոշորած	կամ Ջերմն եռանդնու-
Անհասողութիւն	Կիզանոտ	թիւն
Անմարմնեղէն	Հանդիպաճայեաց	Սակաւամեռութիւն
Անյառնելի	Հոգիաբնակ	Սատանայանալ
Անորոզայթ	Հոտոտեցուցանեմ	Սիրակից
Անուշակերակրութիւն	Հրապարակատեսու-	Ստեղծութիւն
Անասանութիւն	թիւն	Ստուգատեսութիւն
Անցանկութիւն	Մահմետական	Սրահայեցութիւն
Արօրանալ	Մանրակրկիտ	Սրտացաւաբար
Աւաղանք	Միակնութիւն	Սրտեռանդն
Բազմակնութիւն**	Մօտաբնակ	Վայելչականութիւն
Բազմեփեաց	Մօտեման	Տաճարաշէն
Գոհաբանակից	Յատկապատու	Յանկատեսակ
Գոհացողակից	Յարապտուղ	Քաջաթուխ

* Բառգրքում կարճագրված է՝ «Երգ»:

** Բազմակնութիւն բառը եղել է նաև Նարեկացոց առաջ, իսկ ինքն ստեղծել է բազմակնութիւն:

Պատմություն և ճառ խաչի*

Ահագնապարիսպ	Աւետատու	Երկիրաձամեծար
Աղախնանուն	Բազկաձիգ	Երկկերպեան
Աղօտանուագ	Բազկաստածու	Երկնակերպ
Աճունաճիղ	Բազմադրուատ	Երկնաշնորհ
Ամայքանակ	Բազմատեսող	Երկնօրէն
Ամբարձաձիգ	Բազմունակ	Երկվերարկու
Ամենահարթ	Բանաճարակ	Երկրագումար
Ամենանկատ	Բարետրական	Երկրապատեան, կամ
Ամենանձուկ	Բարձրավանդակ	Երկրպատեան
Ամրոտեան	Բաւականաբոյս	Երկրապարփակ
Այլայլասեռ	Բեհեզագանգուած	Երջանկազարմեան
Այլանդակական	Բեհեզատիպ	Երրերգելի
Անաղօտական	Բերկրապատար	Երփնափայլ
Անանձուկ	Բերձրութիւն	Ջանազանակ
Անբերող	Բիրականառ	Ջանգակազանչ
Անդհափոս	Բնաքնակ	Ջուգածիրանի
Անդրագիր	Բոսորակայլակ	Ջուգայարմարեմ
Անդրանկարար	Գառնածին	Ջուգապարակցեմ
Անեղակերտ	Գարնանագեղ	Ընդարձակայարկ
Անխարիսխ	Գեղագրեմ	Թագադիտակ
Անկարօտանեմ	Գեղասաղարթ	Թագայօրէն
Անհատոր	Գեղեցկագիւտ	Իմաստապատում
Անձրեւասնունդ	Գեղերեսեմ	Ինքնաժառանգ
Անպատմական	Գեղերփնել	Իրօրէն
Անասանական	Գետնածածկոյթ	Լայնակայլակ
Աշխարհապարունակ	րարկու	Լեգեռնախումբ
Առագաստանուէր	Գերվարագրեմ	Լեռնահողով
Առագաստասպաս	Գիրապարար	Լիբիախառն
Առաքելագէտ	Գումարահողով	Լուսածագեմ
Առընկղմիլ	Դաքիրայօրէն	Լուսանորոգեմ
Արարչակիր	Դաժանաբոյս	Խաչապսակ
Արարչաստեղծ	Դառնաթորմի	Խառնախորթ
Արգասաւորեմ	Դաստիարակարան	Խստապինդ
Արգասանդաբեր	Դեղանկար	Խրթնածածկոյթ
Արեգակնօրէն	Դժնդակատեգ	Մաղիկընձիղ**
Արինագեղ	Դիպակակիտուած	Մաղկայօրինուորակ
Արինորակ	Դիրամոքելի	Միրանածուէն
Արծաթունակ	Եղականապէս	Կայտոունակ
Արձանակառոյց	Եղանակական	Կանթեղաբորբոք
Արմախարիսխ	Եղեռնութիւն	Կանխախանդէս
Արուեստահիւսակ	Երգագիր	Կապուտակատիպ
Արուեստայարմար	Երգագրեմ	Կարծրախարիսխ
Արտագծեալ	Երգողաբարբառ	Կարծրածածկոյթ
Արտաքնախորհուրդ	Երթումն	Կարծրաձեղուն

* Բառերքում երկուսը միասին կարճագրված են՝ «խչ»:

** Բնագրում՝ ծաղկընձիղ:

Կարմրայարմար
 Կենդանասպառ
 Կենսաչու
 Կենցաղականութիւն
 Համատակ
 Համբերատարր
 Համեղահամ*
 Հանգունապէս**
 Հանգչարան***
 Հանդիսակիր
 Հանճարախոյզ
 Հանրահոչակեմ
 Հաստախարիսխ
 Հարստական
 Հեզասաղարթ
 Հոգիատաիդ
 Հողախշտի
 Հրանշոյլ
 Հրաշագնիւն
 Հրաշակառոյց
 Հրաշաշնորհ
 Հրաշօրէն
 Հրացանկ
 Հրեշտականուն
 Ձեռնածուլեմ
 Ձեռնաստեղծական
 Ձեւակ
 Ձօնարան
 Ղամբարանշոյլ
 Ծախրանք
 Ծառագայթանշոյլ
 Ծարտարածիգ
 Ծեմարանօրէն
 Ծշգրտաբանութիւն
 Մահատեսակ
 Մահատիպ
 Մանրախոյզ
 Մարգարէածանօթ
 Մարգարէանառ
 Մարդադարման
 Մարդածոյլ
 Մարդկասերմ
 Մարտիրոսարան
 Մաքրարար
 Մեղսօրէն
 Մետաքսահիւս

Մթնակերպ
 Միամասնեայ
 Միապար
 Միատարրեմ
 Միջապիճդ
 Մշտատիւ
 Մովսիսագիր
 Մրգամատոյց
 Յայտանկատ
 Յանգունածատաշեալ
 Յառաջշարժութիւն,
 կամ Յառաջ շարժութիւն
 Յոգնապիսի
 Յօդատեսակ
 Նախակործան
 Նախահետեւող
 Նախամարդ
 Նախանկարեմ
 Նամակակիր
 Ներհակակիր
 Նմանահիւթ
 Նշանաբարձ
 Նոճ, Նոճեայ, Նոճի
 Նոճիհաճահ
 Նորանշոյլ
 Նորատեսութիւն
 Նորոգանուագ
 Նսեմաստուեր
 Օնորհաշառաւիղ
 Օնորհապատար
 Օնչականապէս
 Օոգիամէգ
 Օողշողիմ
 Օուտածիր
 Օոհնչ
 Օրջապարութիւն
 Օրջապարութեմ
 Ոսկեփայլ
 Ոսկեփառ
 Ոսկիակիր
 Ուժգնահնչակ
 Ուժգնապիրկ
 Ուխտակցութիւն
 Ուղերձումն
 Ուղխապարար
 Պայծառագարդեմ

Պայծառանշոյլ
 Պայծառապսակ
 Պատկանատեսակ
 Պատկառատեսակ
 Պատճենաբեր
 Պատուաստակիր
 Պարծեցուցանեմ
 Պարծունակ
 Պարկեշտակրօն
 Պարտակից
 Պիսիդոն
 Պնդակցորդ
 Պողպարագեւ
 Պոռուտիկ
 Պրակապատճէն
 Զրահոս
 Սանայիրասերմ
 Սարդենասեր
 Սաւառնումն
 Սեւեռակապ
 Սեւեռապէս
 Սիրասուր
 Սիրատեճչակ
 Սուրհանդակօրէն
 Սպիտակապատուաստ
 Ստեղնածիգ
 Ստուգագիր
 Ստուերագիծ
 Ստրկածիւն
 Ստրկայիւն
 Սրագործ
 Սրբաբեհեգ
 Սրբագնագարդ
 Սրբակցորդ
 Սրբասահման
 Սրովբէաբնակ
 Սրովբէագաւիթ
 Սքանչելուղէշ
 Սօսասարաս
 Վաղաբարբառ
 Վաղագեկոյց
 Վաղասասանական
 Վայելչատերեւ
 Վերաքօղել
 Վիմախարիսխ
 Վիմահողով

* Բառգրքում նշված է՝ Նար. Ղզ, որը ճիշտ չէ, որովհետև նախ՝ Մատյանը չունի Ղզ գրուի, և երկրորդ՝ բառս գործածված է խաչի ներքողում, ուստի գետեղել ենք Քամապատասխան բառացանկում: ** Նույնպես: *** Նույնպես:

Վսեմապէս
Վտակարբու
Վրնչողութիւն
Տապարատաշ
Տարաբաժանիմ
Տարերական
Տերեասաղարթ
Տիեզերապատ
Տիրահրաւէր
Տիրապատիւ
Տիրաւանդ
Րոպէ*
Ծօղամատոյց**

Փայլակնանշոյլ
Փայլակնընթաց
Փոհագացի
Փրկանիւթ
Փրկութեանակիր
Քաղցրածաղիկ
Քանդակագործել
Քառադիր
Քառադրութիւն
Քառալծորդ
Քառակղեան
Քառանման
Քառաշուրթն

Քառաքանակեան
Քարապատուար
Քուաքատակեմ
Քրիստոսային
Քրիստոսանկար
Քրիստոսապահեստ
Քրիստոսառաք
Քրովբէաքնակ
Քրովբէանիւթ
Քրովբէանկար
Օգոստաքնակ

Գովեստ կուսի***

Ամբողջապէս
Ամրակառոյց
Անամանակ
Անիծապարտ
Անկից
Անձնատոչոր
Անձրեւածիր
Անփորձական
Աստուածագացիկ
Ասրաբոյս
Արձանունակ
Արփիականիզբն
Բազմագովեստ
Բանագովութիւն
Բացածանուցանեմ
Բեղմնատրեմ
Բիրաբեղում
Բնակակիր
Բոսորաբուղի
Գգուանք
Գեղապճնեալ
Գեղմնաքարձ
Գերազգուեմ
Գերօրինակ
Գրկարան
Դժուարընդել, կամ
դժուարընտել
Երկնահանճար

Երկնիչ
Երկնուղեշ
Երկրալիր
Ըղձածայնութիւն
Իղարան
Լայնածիգ
Լուսակերտ
Լուսասահման
Լուսարփի
Խնայական
Ծաքումն
Կաթնածիր, Կաթնա-
մատոյց
Կշորդել
Կշումն
Համազարմ
Համաստեղծ
Հասարակածին
Հասարակաշէն
Հոգիագրկել
Հպատակօրէն
Հրապարփակ
Ճշմարտաճառ
Մակագիծ
Մայրօրինակ
Մարմնութիւն
Միատեակ
Մշտաչարչար

Մսագանգուած
Մրաշար
Մրրկածուփ
Յառաջաշափղ
Նախեղակ
Նմանացեղ
Նշուլափայլ
Օնորհալոյս
Օնորհանորդ
Օողիմ
Օուշանական
Որդեպէս
Պատկանագիր
Պատկանակիր
Պատուաքանեմ
Պարաքօղեմ
Պիտանական
Պճնայօրէն
Ստեւագիսակ
Ստորաստեղծական
Սքանչացուցանեմ
Սքողումն
Վերադրուատել
Վերնաթօհչ
Տեսաւորիչ
Տիրապատուաստ
Տնկասաղարթ
Քաղընթաց

* Եվրոպա քառի կրճատ ձևն է:
** Բառգրքում սխալմամբ նշված է՝ Նար. Խգ:
*** Բառգրքում կարճագրված է՝ «Կուս»:

Գովեստ Առաքելոց*

Աճումնաձիգ, կամ Ա- ճումնաձիգ	Լուսասնունդ	Նմանաչար
Անաղօտապէս	Խնկապէս	Նսեմանուն
Անճառապարգեւ	Խոհեմընթաց	Շնորհաշաւիղ
Առաջնորդիչ	Խրթնածածուկ	Շրթնաշղթայ, կամ
Ատենապետ	Կանխակտոյց	Շրթնաշղթայաշար
Արդիւնագրեմ	Կենցաղակցորդ	Ոսկիապէս
Արուեստակիտուած	Կերակրելի	Ուղղահամբոյր
Աւետագրել	Կերպատարագ	Չքնաղապէս
Աւետագրութիւն	Կրօնագօր	Պատժապարտապէս
Բարգաւաճական	Համահետ	Պատկանագրութիւն
Բարեգործիչ	Հանապազահոս	Պատուաստալաստ
Բարեշաւիղ	Հանգունակցեալ, կամ	Պղնձանիթ
Բացերելումն	Հանգունացեալ	Պտղաւետ
Բիրոստեան	Հանդարտահետ	Սերմանամատոյց
Գարնանագուշակ	Հանդարտաձայն	Սկզբնաթիւ
Գեղածիծաղ	Հանդարտաքայլ	Սկզբնամեծար
Գեղեցկագէտ	Հերկագործել	Ստորահաստեալ
Գետածին	Հմտավարժ	Ստորեայք
Գերածաւալ	Հմտացուցիչ	Սրբագործել
Դանդանաւանդակասպ	Հոգեճաշակ	Սրբասնունդ
Դաւանահամբոյր	Հոգեպայծառ	Սրովբէամաքոր
Դժոխամարտ	Հրաշանշան	Վերակտրեմ
Երկրածուփ	Հրացուցիչ	Վերընձիւղիչ
Երկրամեղ	Ձեւականութիւն	Վրիպարհետտ
Երկրասնունդ	Ձուլումն	Տաժանաքայլ
Երփնագէտ	Շահագրութիւն	Տեսանողագուշակ
Եօթնաթիւ	Մարգարեաքարոզ	Տիրագիծ
Եօթնանշոյլ	Մարդադատիչ	Տիրահաստատ
Ջուգաշուրթն	Մարմնագունդ	Տիրահաւաք
Ընձիւղ	Մարմնաճաշակ	Տիրածիր
Ընտրելութիւն	Մաքրածին	Տիրամեծար
Թանձրապէս	Միազարդիմ	Տիրաքարոզ
Թերամտեմ	Մշտակայլակ	Քառագիր
Իրակարգութիւն	Մոլեգնապատիր	Քրտնաթոր
Իրափակ	Յարընթաց	Օձակոխ
	Յոգնըմբռնող	

Գովեստ Յակոբայ Մծբնայ հայրապետի**

Ազգապէս	Անդէք	Անասանելապէս
Ակօսատար	Անդնդապետական	Աշտանակակիր
Ամենագոյ	Անձնահամայն	Առաքելօրէն
Ամենադիր	Անճառապատկեր	Աստեղօրէն
Անարօրադիր	Անուանակերտ	Արգասատրական

* Բառգրքում կարճագրված է՝ «Առաք.»:

** Բառգրքում կարճագրված է՝ «Մծբ»:

Արձանակատ	Խտրադիմայ	Ծնչաւորակոյտ
Արմատաւոր	Կանխեցուցանեմ	Ուխտարան
Աւետապատճէն	Կանոնագիր	Ուրուպէս
Աւետաւորական	Կարծրադատ	Չուական
Բազմաժառանգ	Կարծրակառոյց	Պատկերաւոր
Բազմատիպ	Կենաշնորհ	Պատմաւոր
Բարեգթօացեալ	Կենդանապարգեւ	Պատուապարգեւ
Բժշկային	Կենդանաւոր	Պատուատարութիւն
Բիրաստեղն	Համակայութիւն	Պսակահիւս
Գահանջան	Համակերտութիւն	Ջահանամ
Գեղեցկաստեղն	Համաւերմ	Ջոկարան
Գետնամուտ	Հանդիսայարդար	Սիրապատար
Գերաւորոհ	Հաւատասահման	Սկզբնապատիւ
Գուներանգ	Հետարան	Վիմաբեր
Դաւանաւոր	Հիւթային	Վիմադարան
Դիրերագ	Ձեռակերտական	Վիմադրական
Երկնաժառանգ	Ճահաւորական	Վրիպակընտիր
Երկնալիր	Ճառագիր	Տարօրհնակ
Ջուգապարութիւն	Ճարպաւորական	Տիրագոյ
Ջուգափայլութիւն	Մերձանակ	Տիրագօր
Ըմբշամարտապէս	Միաբոյս	Տիրաւոր
Ընդվայրաճառ	Միադրութիւն	Տնանկօրէն
Իմաստասիրապէս	Միատեսող	Տպաւորեցուցանեմ
Լիաձիր	Մտախոյզ	Փշագետին
Լուսակերպապէս	Յատակաւոր	Քառաքալլ
Լուսապատրոյկ	Յարմարապէս	Քողազարդ, կամ Քո- ղազարդ
Լուսարկու	Յոգնատար	Քրիստոսահաճոյ
Լրական	Նամականատոյց	Օրաւոր
Խուժային	Օիրմաւոր	

Մատենան ողբերգութեան*

Ազատագնեայ, Նար. Զա	Աղերարկութիւն, Նար.
Ազդարան, Նար. Ծբ, Էգ	Աղէյարմար, Նար. Դթ
Ազդողարան, Նար. Դթ	Աղջութիւն, Նար. Զ
Ախորժահամ, Նար. Յիշ	Ամայական, Նար. Իթ
Ախորժաճաշակ, Նար. Խը	Ամբառնալիք, Նար. Դ, Դթ
Ախտարորոք, Նար. Խը	Ամբաւ, և Ամբաւութիւն, Նար. Էթ
Ախտարժարժ, Նար. Կ	Ամբձագոյն, Նար. Է
Ակաւտ, Նար. Կգ	Ամենաբուժ, Նար. Իգ
Ակնայայրատ, Նար. Խը	Ամենաբուրեան, Նար. Դգ
Ահաւորափայլ, Նար. Ե	Ամենագորով, Նար. Կ
Աղաչաւոր, Նար. Խը, Կ	Ամենագրաւ, Նար. Բ, Ծե, Ը
Աղերաբանեմ, Նար. Զգ	Ամենագաստ, Նար. Ժթ

* Բառգրքում Մատյանից վկայություններ բերելիս սովորաբար նշվում է Մատյանի համապատասխան գլխահամարը, բայց առանձին դեպքերում, հատկապես երբ տվյալ բառը շատ է գործածված, պարզապես նշված է՝ «Նար.» (տե՛ս, օրինակ, աղերարկութիւն, անայլայլակ, անայլայլական և այլն): Մատյանի ճիշտակարանից վկայված բառերի համար նշված է՝ «Յիշ.»:

Ամենագղեցիկ, Նար. ՀԷ
Ամենագեղուն, Նար. ՂԳ
Ամենաժաման, Նար. ԼԳ
Ամենախնկատր, Նար. ԾԲ
Ամենակարծ, Նար. ԶԵ
Ամենակործան, Նար. ԶԵ, Ղ, ՂԳ
Ամենահառաչ, Նար. ՂԱ
Ամենանգով, Նար. ԽՂ
Ամենաշէջ, Նար. ԼԹ
Ամենապատաղ, Նար. ԾԷ
Ամենապատիժ, Նար. ԽԳ
Ամենապարտ, Նար. ԺՂ, Թ, ԾՂ
Ամենասխալ, Նար. ԽԳ
Ամենավայր, Նար. ՂԳ
Ամենավրէպ, Նար. ՀԳ
Ամենատարած, Նար. ԼԳ, ԿՂ
Ամենատեղաց, Նար. Գ
Ամենատեղի, Նար. ՀԳ
Ամենատխոր, Նար. ԻԵ, ԾԹ
Ամենատուր, Նար. ԽԹ, ՀԵ
Ամենընդարձակ, Նար. ԼԵ
Ամենիրաւ, Նար. ՀԲ
Ամէնաճեցում, Նար. ԶԱ
Ամէնապիկար, Նար. ԼՂ
Ամէներկչոտ, Նար. ՂԲ
Ամէնընդել, Նար. ՂԳ
Ամէնընթաց, Նար. ՀԹ, Ղ
Ամպեմ, Նար. Բ
Ամրաբերձ, Նար. ՂԲ
Ամրավերարկու, Նար. ԽԷ
Այլազնեայ, Նար. ԽՂ
Այլամտութիւն, Նար. ԼԱ
Այսախառն, Նար. ՂԲ
Այսական, Նար. Ղ, ԿԱ, ՂԱ
Այտուցումն, Նար. ԺՂ
Անախտականութիւն, Նար. ԼՂ
Անաղաչատր, Նար. ԿԳ
Անաղելի, Նար. ԾՂ
Անաղերսալի, Նար. ԻԹ
Անամփոփելի, Նար. ԺԳ, ԶԳ
Անայլայլակ, Նար.
Անայլայլական, Նար.
Անանխայելի, Նար. Լ, ԶՂ
Անաչառատես, Նար. Գ
Անաչառասփիռ, Նար. ՂԳ
Անապշելի, Նար. ՀԱ
Անարել, Նար. ԻԳ, ԻԳ
Անարծարծելի, Նար. Ը, ԿԱ, Ի
Անարտաբերելի, Նար. ԻԳ
Անբաժանօրէն, Նար. ՀԵ, Ղ

Անբերրի, Նար. Բ
Անբնակական, Նար. ԺԵ
Անբորբոք, Նար. ԶԱ
Անգթական, Նար. ԺԳ, ՂԳ
Անգործական, Նար. ԻԲ
Անգրելի, Նար. Ի, ԽՂ
Անդ Անճառք, Նար. ՀԵ
Անդասելի, Նար. ԼՂ
Անդուղեկցութիւն, Նար. ՂԳ
Անեկամտաբար, Նար. ՂԳ
Անեղծապէս, Նար. ԾԱ
Աներելութեան, Նար. ԺՂ
Անզգուելի, Նար. ԺՂ
Անզովանալի, Նար. ԺԹ, ԻԳ
Անզօրելի, Նար. ԻԳ
Անթոշակութիւն, Նար. ԻՂ
Անլքանելի, Նար. ՀՂ
Անխայտառակելի, Նար. ԶԳ
Անխափանական, Նար. ՂԲ
Անխամարկելի, Նար. ԻԳ, ԻՂ
Անխրախոյս, Անխրախուսելի, Նար.
ՍԳ, ԻԱ, ՀԹ
Անխրատական, Նար. ԻԲ
Անկասելի, Նար. ՀԱ և Ի
Անկատարագործ, Նար. ԺՂ
Անկեղծութիւն, Նար. ՀԱ
Անկենդանական, Նար. Ժ
Անկենդանատր, Նար. ԿԳ
Անկերպագրելի, Անկերպադրելի,
Նար. ԻԳ, ՂԲ
Անկերպատր, Նար. ԺԵ, ԿԹ
Անկնորուկ, Նար. ԾԳ
Անկշոռութիւն, Նար. ԽԵ
Անկշտամբելի, Նար. ԼԳ
Անկորնչելի, Նար. ԿԳ
Անկոհնչ, Նար. ԺՂ
Անկրթական, Նար. ԻԲ
Անկցելի, Նար. ԻԲ
Անհագագ, Նար. ԼՂ
Անհամառօտ, Անհամառօտելի,
Նար. Գ, ԾԲ
Անհամբորելի, Նար. ԾՂ
Անհամոզելի, Նար. Ը, ԾԳ
Անհանդերձելի, Նար. ԼԱ, ԼԹ, ՀԱ
Անհաստատապէս, Նար. ՂԳ
Անհատուածելի, Նար. ՀԵ, ՂԳ
Անհնարատրական, Նար. ԾԳ
Անհուպ, Նար.
Անձեռնկալ, Նար. ԻԳ
Անձնադատ, Նար. Գ, ԻՂ, ՀԱ

Անձնահամբոյր, Նար. Ղբ
Անձնանէծ, Նար. Իթ
Անձնավաճառ, Նար. Խը
Անմարդասիրելի, Նար. Իդ, Զը
Անմաքրեալ, Նար. Լե
Անմոռնչելի, Նար. Կգ
Անյայտնելի, Նար. Իգ
Անյատակելի, Նար. Խը
Անյարմարագիր, Նար. Ծգ
Անյարմարապէս, Նար. Հբ
Անյուսագոյն, Նար. Ժա
Անյուսադրելի, Նար. Իդ և Իա
Աննենգելի, Նար. Գ
Անշամանդաղ, Նար. Գ
Անշաւիղ, Նար. Կգ
Անոխութիւն, Նար. Լա
Անորոնելի, Նար. Գ
Անուանագրեմ, Նար. Ղգ
Անուղղական, Նար. Իթ
Անչափագիր, Նար. Գ
Անպատճառատր, Նար. Խը
Անպատշաճական, Նար. Ի
Անպատուար, Նար. Լթ
Անպարուրելի, Նար. Իդ
Անպարտակիր, Նար. Հգ
Անսահմանելի, Նար.
Անսխալելի, Նար. Հե, Ղ
Անտվելի, Նար. Խը
Անսպառաքար, Նար. Ղգ
Անստամբակելի, Նար. Հե
Անսրբելի, Նար. Ղգ
Անվայրարկելի, Նար. Ղբ
Անվատնելի, Նար. Կգ, Հե, Զգ
Անվարժական, Նար. Իթ
Անվերարկելի, Նար. Իդ
Անտանօր, Նար. Հը, Զա, Ղբ և
Անտարտամ, Նար. Գ
Անտարրափակ, Նար. Լդ և Ժգ
Անտկար, Նար. Զգ
Անտկարանալի, Նար. Ժգ
Անտպարտական, Նար. Հդ
Անցամաքելի, Նար. Զը
Անցուրտ, Նար. Զա
Անփոխարկելի, Նար. Ժա
Անփրկանատր, Նար. Ե, Լ, Հէ
Անփրկելի, Նար. Իգ, Հա, Զը
Անքօղ, Նար. Ժա
Ապագործ, Նար. Իէ
Ապաթոյն, Նար. Կգ
Ապականաբեր, Նար. Է

Ապահատատ, Նար. Ղգ
Ապաձայն, Նար. Կգ
Ապաձեռնութիւն, Նար. Զբ
Ապաջան, Նար. Բ
Ապաստուածութիւն, Նար. Խե
Առակայք, Նար. Ժդ
Առուղեկան, Նար. Յիշ
Առօրինակել, Նար. Ա
Աստուածածիր, Նար. Ղգ
Աստուածընդդէմ, Նար. Ղա
Աստուածսիրաբար, Նար. Ղ
Ատամնառու, Նար. Զբ
Արարչագիր, Նար. Իէ
Արարչակերտ, Նար. Իը
Արդարալլուկ, Նար. Իթ
Արդիւնատրեմ, Նար. Ղգ
Արդվատնական, կամ Արդ վատնա-
կան, Նար. Իթ
Արժանապատիժ, Նար. Իա
Արժանափակ, Նար. Ժբ
Արիւնընծայ, Նար. Զբ
Արմատակտոր, Նար. Ժդ
Արտալած, Նար. Ժգ
Արտաքնայարդար, Նար. Իէ
Արտոսրածին, Նար. Իը, Խէ
Արփիհաճանչ, Նար. Յիշ.
Արփիհացնցող, Նար. Գ
Արօրադրութիւն, Նար. Ղբ
Աւազափուկ, Նար. Խը
Աւանդակորոյս, Նար. Բ, Խէ, Հթ
Աւանդամոռաց, Նար. Ժե
Աւետամտոյց, Նար. Ղբ
Բաբելական, Նար. Ի
Բազմաբերանեան, Նար. Խգ
Բազմաբոյլ, Նար. Է
Բազմաբորեան, Նար. Ղգ
Բազմագթելի, Նար. Լ
Բազմազեղուն, Նար. Լէ
Բազմախորտակելի, Նար. Իե
Բազմահատուած, Նար. Իգ
Բազմահարուածեան, Նար. Ժ
Բազմահրաշատր, Նար. Խը
Բազմաձեռնեան, Նար. Ղբ
Բազմայածեան, Նար. Կ
Բազմապատկառ, Նար. Կ
Բազմապիսի, Նար. Ղբ
Բազմասահ, Նար. Իը
Բազմասխալ, Նար. Ղե
Բազմաստեղնեան, Նար. Յիշ
Բազմավտանգ, Բազմավտանկ,

Նար. Ծդ, Դ, Զգ և Իգ
Բազմավրէպ, Նար. Խը
Բազմատագնայ, Նար. Ղ
Բազմատխոր, Նար. Ղա
Բազմարժանի, Նար. Ի
Բազմարկածեան, Նար. Հգ
Բազմաւաղելի, Նար. Լ
Բազմերգութիւն, Նար. Կ
Բաղարջընծայ, Նար. Ղգ
Բարխել, Նար. Հթ և Լէ
Բաշխութիւն, Նար. Ղգ
Բասիր, Նար. Ի
Բարացուցական, Նար. Ղբ
Բարբառեցուցանեմ, Նար. Լդ
Բարեբաղդ, Նար. Ժա
Բարեբաշխութիւն, Նար. Կբ
Բարեզգեստ, Նար. Գ
Բարեզեկոյց, Նար. Ղբ
Բարեխնամապէս, Նար. Կգ
Բարեկերպութիւն, Նար. Զգ
Բարեմանճար, Նար. Հե
Բարեմրաման, Նար. Ժգ, Հե
Բարեմրաւէր, Նար. Ծա
Բարեմատոյց, Նար. Հգ
Բարեմշմար, Նար. Ղգ
Բարեպատեմ, Նար. Հէ, Նար. ստէպ
Բարեսերմութիւն, Նար. Զգ
Բարետաւիդ, Նար. Ղբ
Բարեփափաք, Նար. Ղգ
Բարձողութիւն, Նար. Ժը
Բացականագոյն, Նար. Ղգ
Բացամերժութիւն, Նար. Ժե
Բերդամարտութիւն, Նար. Ղբ
Բիրակործան, Նար. Իե
Բիրամասնեայ, Նար. Լդ
Բիրապատկեան, Նար. Լբ
Բողոքիչ, Նար. Զը
Բոցաշնչութիւն, Նար. Ղգ, Ղա
Բուրանոց, Նար. Լ
Բոնախոյնեան, Նար. Ղգ
Գաղձնատր, Նար. Ծգ
Գաղտնածածուկ, Նար. Իէ և Ղ
Գաղտնակոր, Նար. Կթ
Գաղտնաձիգ, Նար. Կգ
Գաղտնամարտ, Նար. Կ
Գաղտնորոգայթ, Նար. Ժը
Գանչութիւն, Նար. Ղբ
Գարշունակ, Նար. Իէ
Գեղայօրէն, Նար. Ղգ
Գետաճերձ, Նար. Հե

Գերաշխարհան, Նար. Խը
Գերափայլ, Նար. Զա
Գիսախոհի, Նար. Ժը
Գլխաշուք, Նար. Լգ
Գլորիչ, Նար. Զբ
Գողամիտ, Նար. Ծգ
Գողտրական, Նար. Խգ
Գոյականութիւն, Նար. Հէ, Ղե
Գոյարան, Նար. Զգ
Գրաբանական, Նար. Լդ
Գրգեցուցանել, Նար. Հդ
Գրկանք, Նար. Իէ
Գրութիւն, Նար.
Դառնոստեան, Նար. Է
Դատապարտարան, Նար. Իթ
Դատաւորաբար, Նար. Իգ
Դարձատր, Նար. Խը
Դարձաւորութիւն, Նար. Լ
Դարմանատրեմ, Նար. Ժդ
Դժնդակարմատ, Նար. Ժը
Դժնէաբար, Նար. Ղգ
Դժնէատեսիլ, կամ Դժնէատեսիլ,
Նար. Խը
Դժոխագնեայ, Նար. Ծը
Դժոխարմատ, Նար. Ծգ
Դժոխորովայն, Նար. Ժ
Դժուարաթարգմանելի, Նար. Լա
Դժուարակութ, Նար. Է
Դժուարակրելի, Նար. Ժե
Դժուարամոքելի, Նար. Իը
Դժուարունելի, Նար. Լ
Դիմագրաւութիւն, Նար. Կ, Հա
Դիմակերպութիւն, Նար. Ղգ
Դիմամարտիկ, Նար.
Դիալլուկ, Նար. Ժը
Դիապատիր, Նար. Հե
Դիասարսուտ, Նար. Իը
Դիւրաճեղքելի, Նար. Ծէ
Դիւրամեռ, Նար. Է
Դիւրապատրաստ, Նար. Ժգ
Դիւրատր, Նար. Ղ և Զե
Դիւրըմբոնողական, Նար. Խե
Դրականապէս, Նար. Ղգ
Ելումուտ, Նար. Ղա
Եղեզնախոհի, Նար. Է
Եղեռնալուր, Նար. Իբ
Եղերերգութիւն, Նար. Խէ
Եռալուսեան, Նար. Հե
Եսայեան, Նար. Ժթ և Ի
Երագումն, Նար.

Երանաւոր, Նար
Երեկորեան, Նար. Ղգ
Երեսականութիւն, Նար. Ղգ
Երեւեցուցիչ, Նար. Զդ
Երեքփառատորեան, Նար. Ժգ
Երկակշիռ, Նար. Ղգ
Երկարաւոր, Նար. Իը
Երկեանութիւն, Նար. Ժա, Ղգ
Երկնանձրեւ, Նար. Ղգ
Երկրակեցեցադ, Նար. Հա և Հե
Երկրակործան, Նար. Ժե
Երկրասիրաբար, Նար. Հե
Երկրատարած, Նար. Հե
Երջանկաբար, Նար. Ղբ
Երջանկական, Նար. Հե
Երջանկակրօն, Նար. Գ
Երջանկափառ, Նար. Լգ
Զարթնանամ, Նար. Մդ
Զարհօրատեսակ, կամ Զարհուրա-
տեսակ, Նար. Ղգ
Զարմանութիւն, Նար. Խթ
Զգայագիրկ, Նար. Իբ
Զգուշաւորապէս, Նար. Ղբ
Զինապէս, Նար. Հե
Զղջականաբար, Նար. Իե
Զովական, Նար. Մգ
Զուարթապէս, Նար. Ղգ
Զուգագործ, Նար. Ժե
Զուգահաւան, Նար. Յիշ
Զուգանաւապարհ, Նար. Ղգ
Զուգամասնապէս, Նար. Լգ
Զրահետական, Նար. Խե
Զօդուած, Նար. Լգ
Զօրելի, Նար. Զգ
Ըմբռնողական, Նար. Ժթ և Կը
Ըմպահկանք, Նար. Խը
Ընդարձակիչ, Նար. Զդ
Ընդարմացուցիչ, Նար. Զգ
Ընդմիջարկութիւն, Նար. Ղգ
Ընդոտնեմ, Նար.
Ընդոտնիչ, Նար.
Ընդունայնաթոյ, Նար. Խը
Ընդպահկեմ, Նար. Զե
Ընթացողական, Նար. Լգ
Ընտրական, Նար.
Ընտրականութիւն, Նար.
Թաթաւումն, Նար. Ղգ
Թալկացուցիչ, Նար. Ղբ
Թախծագին, Նար. Հա
Թախծողական, Նար. Իբ

Թարգմանօրէն, Նար. Ղգ
Թաւալեմ, Նար. Կգ
Թափանցանցութիւն, Նար. Ժգ, Ղգ
Թերամտութիւն, Նար. Ղա
Թեարկումն, Նար. Լբ
Թմբրումն, Նար. Ղբ
Թշուառաքիրտն, Նար. Խե
Թուլադաշնակեալ, Նար. Ղգ
Թոշարան, Նար. Իե
Թքնում, Նար. Հե
Ժառանգակցապէս, Նար. Խթ
Իմաստասպառ, Նար. Իբ
Իմաստնարան, Նար. Կ
Ինքնաբանական, Նար. Հբ
Ինքնաբերական, Նար. Կթ
Ինքնագրաւ, Նար. Իա, Խը, Հա
Ինքնադրով, Նար. Իը
Ինքնաթոյն, Նար. Զգ
Ինքնակիր, Նար.
Ինքնակշտամբելի, Նար. Իթ
Ինքնահարուած, Նար. Իե
Ինքնամարտ, Նար. Խը
Ինքնանախատ, Նար. Զե
Ինքնասատ, Նար. Ղգ
Ինքնաստեղծութիւն, Նար. Ի, Ղբ
Ինքնարգոյ, Նար. Գ
Ինքնարշաւ, Նար. Կգ
Ինքնոգոր, Նար. Մթ
Իսկաբար, Նար. Ղգ
Ի՛սկ եւ ի՛սկ, Նար. Իե, Ղգ
Իրաւամբո՛ծ, Նար. Իթ
Իցե՛, կամ Իցե՛ արդեօք, Նար. Իե
Իւղաւորական, Նար. Ղգ
Իւղեմի, Նար. Ղգ
Իւղընձիւղ, Նար. Լթ
Իւրաբնակ, Նար. Մա
Իւրակերտ, Նար. Հե
Լայնատարր, Նար. Խ, Զբ
Լերկամարմին, Նար. Կթ
Լիականութիւն, Նար. Հե
Լիասահման, Նար. Յիշ
Լուսաբանեմ, Նար. Գ
Լուսաբերան, Նար. Ղգ
Լուսագարմ, Նար. Ը
Լուսածնեալ, Նար. Լը
Լսելափակ, Նար. Մ
Խածանողական, Նար. Ժթ
Խածուած, Նար. Դ, Կե, Զե
Խակախորհութիւն, Նար. Ղբ
Խայթողական, Նար. Խե, Զգ

Խառնախոհի, Նար. Ծդ
Խառնակրոն, Նար. Հա
Խարխափանք, Նար. Ժե
Խաւարահողմ, Նար. Ղգ
Խնամողօրէն, Նար. Ժե, Ծա
Խնծիղք, Նար. Դ
Խնկապատար, Նար. Ղգ
Խնկաւորութիւն, Նար. Ղգ
Խոպանացումն, Նար. Լէ
Խոստովանօրէն, Նար. Իէ
Խորթաբարոյ, Նար. Բ, Հե
Խրախճանարան, Նար. Հե
Խրոխտականութիւն, Նար. Ժթ
Խրոխտահնչական, Նար. Ղգ
Խրոխտածայն, Նար. Հգ
Խրտուցումն, Նար. Ղբ
Խօլական, Նար. Ժբ
Ծայրարձակութիւն, Նար. Ղգ
Ծանակիչ, Նար. Զը
Ծնրադրական, Նար. Հը, Ղբ
Կաղկանձողական, Նար. Լե
Կայծակնատր, Նար. Լ
Կանխազեկոյց, Նար. Հթ
Կանխակորուտ, Նար. Ղգ
Կանխահիաց, Նար. Կգ
Կանխերգ, Նար. Կա
Կանոնադիր, Նար. Խը
Կանոնափակ, Նար. Ղգ
Կաշառածգութիւն, Նար. Լգ
Կառափիչ, Նար. Զը
Կասեմ, Նար. Խը
Կարծրերախ, Նար. Իբ
Կեղծաւորաբար, Նար. Զ
Կենազէն, Նար. Խ
Կենածայն, Նար. Ղբ
Կենածիր, Նար. Կ
Կենդանախումբ, Նար. Զա
Կենդանակիր, Նար. Լգ
Կենդանածիր, Նար. Ժը
Կենդանանորոգ, Նար. Թիշ
Կենասխրախոյս, Նար. Խդ
Կենաստունկ, Նար. Լէ
Կենասցնցուղ, Նար. Ղգ
Կերպադրութիւն*, Նար. Իգ, Հե, Ղգ
Կերպակցապէս, Նար. Ղգ
Կերպառութիւն, Նար. Կգ
Կերպաւորեմ, Նար.

Կերպաւորեցուցանել, Նար. Իե
Կիսայար, Նար. Լբ
Կործանութիւն, Նար. Ղբ
Կորուսանեմ, Նար.
Կոածագ, Նար. Կթ
Կրկնաբարձ, Նար. Խգ
Կրկնադատ, Նար. Իգ
Կրկնակական, Նար. Խէ
Կրկնակապէն, Նար. Լգ
Կրկնածիր, Նար. Գ և Ղբ
Կրկնանախատ, Նար. Ծդ
Կրկնապարոյր, Նար. Խե
Կրկնապղտոր, Նար. Խե
Կրկնատգել, Նար. Ղբ
Կրկնեռաց, Նար. Ղգ
Հալիչ, Նար. Զդ
Հալոցական, Նար. Լ
Հակաճառական, Նար. Լդ
Հակետար, Նար.
Համաբանաբար, Նար. Զե
Համագոգութիւն, Նար. Ժգ
Համաձեւութիւն, Նար. Իէ և Հը
Համաճարակ, Նար. Ժե
Համայնապատում, Նար. Լբ
Համաշաւիղ, Նար. Խը
Համաշնչապէս, Նար. Լբ
Համապարփակ, Նար. Հե
Համառօտումն, Նար. Ղբ
Համանեալ, Նար. Հե
Համացեղութիւն, Նար. Խգ
Հայրատեաց, Նար. Խը
Հանապազամոխ, Նար. Իգ
Հանապազափոխ, Նար. Հե
Հանգիտափառ, Նար. Ղգ
Հանգունանման, Նար. Ղբ
Հանդարտաբարք, Նար. Լա
Հանդարտընթաց, Նար. Ժդ
Հանդերձաւորել, Նար. Լդ, Ղդ, Կը, Դ
Հանդերձիչ, Նար. Իը, Լդ, Զա
Հանճարագրաւ, Նար. Իբ
Հասարակաճաշակ, Նար. Հե
Հասարակային, Նար. Ղգ
Հասարակաստեղծ, Նար. Հա
Հաստադրական, Նար. Իդ
Հաստարան, Նար. Գ , Իե, Լբ
Հարթակշիռ, Նար. Ղգ
Հարիւրապետ, Նար. Ժէ

* Բառգրքում գրված է կետադրութիւն, որն ակնհայտ վրիպակ է:

Հարուածիչ, Նար. Զդ
Հեղեղավայր, Նար. Լթ
Հեշտածին, Նար. Է
Հեշտակահագոյն, Նար. Հդ
Հեռատրական, Նար. Կգ
Հերպանձ, Նար. Թ
Հերկագործութիւն, Նար. Լթ
Հիթականութիւն, Նար. Ղ
Հնարադիր, Նար. Ծե
Հնարադրութիւն, Նար. Ղա
Հոգարկութիւն, Նար. Լէ
Հոգեհանձար, Նար. Հթ
Հոգեւէր, Նար. Կգ
Հոգիապէս, Նար. Ղգ
Հողապատեան, Նար. Կգ
Հողմահոս, Նար. Խէ
Հրախաւար, Նար. Ղբ
Հրամանատրութիւն, Նար. Լբ
Հրաշապատիւ, Նար. Լէ
Հրաշատր, Հրաշատրական, Նար.

Օր, Իգ, Իե, Օա

Հրապարակաւ, Նար. Լթ
Ձայնատրական, Նար. Ղգ և Ղբ
Ձգարան, Նար. Գ
Ձեռաստեղծական, Նար. Ժը
Ձեռնադրիչ, Նար. Ղգ
Ձեռնագնին, Նար. Հե
Ձեռնկալ, Նար. Իէ, Իթ
Ճեմութիւն, Նար. Ղգ
Ճենճերեմ, Նար. Ժբ
Ճենճերումն, Նար. Զ
Ճշմարտագրել, Նար. Ղգ
Ճշմարտադատ, Նար. Օ
Ճշմարտատեսիլ, Նար. Լե
Ճշմարտատիպ, Նար. Լգ
Ճրագակիր, Նար. Ղգ
Մածանեմ, Նար. Կգ
Մածուցումն, Նար. Կգ
Մակագատիթ, Նար. Յիշ.
Մահագոյժ, Նար. Կա
Մահագուշակ, Նար. Խը
Մահագէկոյց, Նար. Կգ
Մահակերպարան, Նար
Մահահանգոյն, Նար. Ժբ
Մահածիգ, Նար. Օգ
Մահամատոյց, Նար. Խը
Մահապարտական, Նար. Իբ
Մահողկուզեան, Նար. Է
Մամարմատ, Նար. Օդ
Մանկութիւն, Նար. Ժա

Մատնամուտ, Նար. Ղգ
Մատնամուխ, Նար. Զ
Մարգարեագիր, Նար. Օա
Մարդաշահ, Նար. Խը
Մարմաշողական, Նար. Կթ
Մարմնակործան, Նար. Իբ
Մարմնատեսիլ, Նար. Զ
Մեծագնութիւն, Նար. Ղգ
Մեծագրեմ, Նար. Ժէ
Մեծգիտական, Նար. Գ
Մեկնագէն, Նար. Կթ
Մեղայ, Նար. Օէ և Իէ
Մեղմութիւն, Նար. Լդ
Մեղսակործան, Նար. Խը
Մեղսատագնապ, Նար. Լ
Մեոսօրինակ, Նար. Ղա, Ղբ
Մերկամրցանակ, Նար. Ղգ
Մերձատրական, Նար. Կա
Մերոյին, Նար. Զ
Մզարհեստ, Նար. Ղգ
Միակցորդ, Նար. Լդ, Խգ
Միայնակողմն, Նար. Ժը
Միջակային, Նար. Գ
Միտափարատ, Նար. Յիշ.
Մշտարոյժ, Նար. Զգ
Մշտագիշեր, Նար. Ժէ
Մշտադատ, Նար. Հ
Մշտակառոյց, Նար. Հե
Մշտահարուտ, Նար. Գ
Մշտահոսութիւն, Նար. Իգ
Մշտամարտ, Նար. Զբ
Մշտայօժար, Նար. Ղգ
Մշտապաշտելի, Նար. Ղգ
Մշտաստոյց, Նար. Իե
Մշտատատան, Նար. Զե
Միլորաշաւիղ, Նար. Օգ
Մտամատոյց, Նար. Հա
Մտառեմ, Նար.
Յամրային, Նար. Խը
Յայտնարարքառ, Նար. Իէ
Յայտնատեսիլ, Նար. Իը
Յայրատատես, Նար. Իբ, Ժգ
Յանգատրութիւն, Նար. Թ
Յանցատրապէս, Նար. Լա, Ժ, Օգ
Յառաջապարգել, Նար. Հթ
Յարաթաթաւ, Նար. Խե
Յարախորժելի, Նար. Ղգ
Յարակարգութիւն, Նար. Զդ
Յարգահատել, Նար. Հգ
Յարգատրեմ, Նար. Հե

Թարմարաթոյիչ, Նար. Ղբ
 Թարմարաւոր, Նար. Լգ, Ղգ
 Թարմարիչ, Նար. Զդ
 Թարմարոստեան, Նար. Խգ
 Թեղանակաւոր, Նար. Ծա
 Թեղանակիչ, Նար. Զդ
 Թիմարարար, Նար. Լգ
 Թոգնախթան, Նար. Խե
 Թոգնահաւաք, Նար. Լգ
 Թոգնահոսան, Նար. Խը
 Թոգնապաճոյն, Նար. Ղգ
 Թոգնապատճառեան, Նար. Լ
 Թոգնատատան, Նար. Զե
 Թոգնատխոր, Նար. Իը
 Թոգնօրէն, Նար. Թիշ.
 Թոլլովամեղծ, Նար. Խը
 Թուսադրական, Նար. Իէ
 Թուսատրութիւն, Նար. Լգ
 Թստակամտաբար, Նար. Ղգ
 Թսնական, Նար. Կ
 Նախազեկոյց, Նար. Ղբ
 Նախազեկոյցանեմ, Նար. Ղգ
 Նախակրօն, Նար. Ժա
 Նախահրաման, Նար. Խը
 Նախայանց, Նար. Հթ
 Նախայարմարեմ, Նար. Ղգ
 Նախայլք, Նար. Գ
 Նախանուէր, Նար. Ծգ
 Նախապարգել, Նար. Ժա
 Նախասերմանեմ, Նար. Խը
 Նախավճռել, Նար. Ղգ
 Նախնակերտ, Նար. Ծա
 Նահանջիչ, Նար. Զ
 Նանրախորհուրդ, Նար. Ծ, Ծգ
 Նենգողաբար, Նար. Ղգ
 Ներքնաշարեալ, Նար. Լդ
 Նկատ լինել, Նար. Կը
 Նկատիչ, Նար. Իգ, Զբ
 Նմանագրութիւն, Նար. Խե
 Նշուլագեղ, Նար. Թիշ.
 Ծահարար, Նար. Ծգ
 Ծահընձայութիւն, Նար. Ղգ
 Ծարժարան, Նար. Լբ
 Ծիողչ, Նար. Ժե
 Ծնչասպառ, Նար. Թիշ.
 Ծրջարկութիւն, Նար. Լգ, Ղա
 Ողբերգակութիւն, Նար. Հա
 Ողողակ, Նար. Ծե

Ողորմադերս, Նար. Հա
 Ողորջաւոր, Նար. Ծգ
 Ոտնալալիծ, Նար. Լգ
 Որդնահար, Նար. Ծը
 Ուխտակորոյս, Նար. Ժե, Հա
 Ուղեկցեմ, Նար. Հե
 Ունայնաբոյս, Նար. Լթ
 Ունկնամուտ, Նար. Ղգ
 Ուշամոռաց, Նար. Իբ
 Ուտճահալ, Նար. Ժգ*
 Ուրոյնութիւն, Նար. Լդ
 Ուրուածայն հնչումն, Նար. Ղբ
 Չարաբանական, Նար. Լգ
 Չարախնամ, Նար. Ծե
 Չարժանի, Նար. Հգ
 Պակուցանողական, Նար. Զ
 Պայծառապարծ, Նար. Հե
 Պաշտպանողօրէն, Նար. Լգ
 Պաշտօնետեղ, Նար. Ծա
 Պատանդիչ, Նար. Ժդ
 Պատասխանարան, Նար. Իգ
 Պատժականութիւն, Նար. Ի
 Պատժակից, Նար. Բ
 Պատճառաւորիմ, Նար. Ղգ
 Պատշաճադատ, Նար. Իթ
 Պատուածօրէն, Նար. Ղգ
 Պատուամատոյց, Նար. Իը
 Պատուաստումն, Նար. Լ
 Պարածածկութիւն, Նար. Կը
 Պարգելատրեմ, Նար. Բ, Կբ
 Պարփակարան, Նար. Ծգ
 Պղտորարբութիւն, Նար. Ծդ
 Պոռնկակերպ, Նար. Խը
 Պոռնկապատիր, Նար. Կ
 Պչրութիւն, Նար. Խը
 Պսակապաճոյն, Նար. Լէ
 Պտղատոհմական, Նար. Ղբ
 Ջերմնական, Նար. Խ
 Ջերմնատագնապ, Նար. Իը
 Ջնջական, Նար. Ծա
 Ջութակ, Նար. Ղբ
 Ջրակարծ, Նար. Կը
 Ջրակիր, Նար. Կը
 Ջրակուլ, Նար. Ծդ
 Ջրացիր, Նար. Ղգ
 Ջրողող, Նար. Կ
 Սանձարկու, Նար. Ղ
 Սառնասեր, Նար. Զա

* Պետք է լինի Ծգ:

Սառնացրտութիւն, Նար. Ղգ
Սասանիչ, Նար. Հէ
Սեղանանենգ, Նար. Խը
Սերմնակաթութիւն, Նար. Խե
Սիրարկու, Նար. Ղբ
Սկզբնաժառանգ, Նար. Լդ
Սկզբնաներհակ, Նար. Լէ
Սկզբնապատճառ, Նար. Կա
Սկզբնապար, Նար. Ղբ
Սկզբնաստեղծ, Նար. Ղգ
Սնոտիապատուաստ, Նար. Գ
Սոսկավիթխար, Նար. Ղգ
Սպանդարան, Նար. Խէ
Սպիտակամիշ, Նար. Լա
Ստորաբեր, Նար. Զէ
Ստորագրեմ, Նար. Ծգ
Ստորախուզել, Նար. Հգ
Ստորածածկել, Նար. Լե
Ստորածորել, Նար. Ղգ
Ստորնասէր, Նար. Ժա
Ստուարակարկատ, Նար. Յիշ.
Ստուարաստեղն, Նար. Թ
Ստուերային, Նար. Ծգ
Ստրկամեծար, Նար. Գ
Սրագործութիւն, Նար. Խգ
Սրբաճեստ, Նար. Ղբ
Սրբաճուէր, Նար. Գ, Ղգ
Սքանչելարմատ, Նար. Հդ
Վայրեկութիւն, Նար. Կգ
Վայրենապէս, Նար. Զգ
Վայրենքերես, Նար. Ժը
Վաստակաճուէր, Նար. Զբ
Վեճափառ, Նար. Լդ
Վերաթուել, Նար. Ղգ
Վերածածկել, Նար. Ծ
Վերածածկութիւն, Նար. Ղգ
Վերակացումն, Նար. Ա
Վերաշրջական, Նար. Ղգ
Վերավկայել, Նար. Ղգ
Վերատանող, Նար. Խգ
Վերարժանացուցանել, Նար. Խը
Վերարձակութիւն, Նար. Կա, Զբ
Վերյուղարկել, Նար. Ղբ
Վերնալոյս, Նար. Ղգ
Վերնակենցաղ, Նար. Ծա
Վերնաճոս, Նար. Ծբ
Վերնամարտութիւն, Նար. Ծա
Վերնամրցանակ, Նար. Ղգ
Վերնանշոյլ, Նար. Ղգ
Վերնաշափղ, Նար. Ղբ

Վիթխարութիւն, Նար. Ղբ
Վնատեցուցիչ, Նար. Լթ
Վճռեմ, Նար. Ժէ
Վշտակրութիւն, Նար. Իե
Վշտաչարչար, Նար. Զա
Վստահապէս, Նար. Ժբ
Վստահարան, Նար. Բ, Իդ
Վրիպալուր, Նար. Ծգ
Վրիպականութիւն, Նար. Զ
Տաժանական, Նար. Ղբ
Տաժանակոծ, Նար. Ղ
Տաժանատեսիլ, Նար. Իը
Տաժանատր, Նար. Իը, Հե
Տախտակաշար, Նար. Իե
Տածողական, Նար. Լգ, Խգ
Տաղտկազագրական, Նար. Ղգ
Տաղտկատեսակ, Նար. Կը
Տաղտկացուցանողական, Նար. Զ
Տանողական, Նար. Խգ
Տատամսելի, Նար. Լա
Տատակացան, Նար. Ծգ
Տարագրական, Տարագրելի, Նար.

Իբ, Կը

Տարագրիչ, Նար. Զբ
Տարակորգեմ, Նար. Ժը
Տարժանակիր, Նար. Ժե
Տարժանութիւն, Նար. Խգ
Տարտամական, Նար. Իբ
Տարրիչ, Նար. Զգ
Տեսականեմ, Նար. Ղգ
Տիեզերադաւ, Նար. Ղ
Տիեզերակոյտ, Նար. Գ
Տիեզերահրաշ, Նար. Ժե
Տիրադաւ, Նար. Ծգ
Տիրածին, Նար. Լդ
Տիրամարտութիւն, Նար. Ծը
Տիրանարգ, Նար. Հթ
Տիրաճուէր, Նար. Գ
Տիրապարգել, Նար. Ղգ
Տխրականութիւն, Նար. Ի, Ղգ
Տղմաքնակութիւն, Նար. Խե
Ցանցարկ, Նար. Ծե
Ցուք, Նար. Զա
Փայլունակ, Նար. Իդ
Փառաբանարան, Նար. Ժը
Փարաքումն, Նար. Խե
Փշածին, Նար. Ժէ
Փոփոխութիւն, Նար. Խգ
Փրկչավայելուչ, Նար. Ղգ
Քաճանայապետապէս, Նար. Ծգ

Քահանայապետ, Նար. Ժդ, Լդ
Քաղցրասնոյց, Նար. Խը
Քաղցրաեմի, Նար. Իա
Քառապէրճութիւն, Նար. Լգ
Քաւչապետաբար, Նար. Լդ
Քողընծայ, Նար. Դբ
Քոյիճագէն, Նար. Դե
Քոյիճակրօն, Նար. Լգ
Քոյիճահրաման, Նար. Դե
Քոյիճանիւթ, Նար. Ծգ

Քոյիճատուր, Նար.
Քստմնափուշ, Նար. Իը
Քրմորդի, Նար. Կը
Քրտնակնորուկ, Նար. Զբ
Օդախոնաւ, Նար. Դգ
Օդաչու, Նար. Դբ
Օտարազն, Նար. Կգ
Օրակշիտ, Նար. Յիշ
Օրինաճայն, Նար. Էե

Տարբեր երկերով վկայված բառեր

Աղօտական, Նար. Ծբ և Խշ
Ամբարձուղէշ, Նար. Թ և Խշ և Ա-
նաք.
Ամենաճախ, Նար. Իը և Խշ
Ամենապատկառ, Նար. Թ և Խշ
Ամենավստառ, Նար. Գնձ եկեղ. և
հոգ. և Խշ
Անասնակենցաղ, Նար. Ժա և Մծբ
Անխորոց, Նար. Յիշ. և Առաք.
Անծագելի, Նար. Իգ և Խշ
Անձկական, Նար. Գ և Մծբ
Անճառաշնորհ, Նար. Խշ և Կուս.
Անճորոգելի, Նար. Լթ և Խշ
Անոստ, Նար. Կդ և Առաք.
Անպատուաստ, Անպատուաստելի,
Նար. Մծբ և Ի, Հա և Խշ
Անպարտակիր, Նար. Հգ և Կուս
Անջրպետարան, Նար. Ծբ և Խշ
Անստուերագիծ, Անստուերագիր,
Նար. Խշ և Ժա
Անքաղց, Անքաղցական, Նար.
Խրատ, Նար. Յովէդ
Ապաձեռն, Նար. Իդ, Լէ և Գնձ հոգ
Ապաքիմիչ, Նար. Դ և Խշ և Մծբ
Աստեղագարդ, Նար. Խշ, Նար.
Խրատ
Աստեղանիշ, Նար. Առաք. և Գնձ
եկեղ
Աստուածապարգեւակ, Նար. Գնձ
առաք. և Երգ
Արագումն, Նար. Դ, Իէ և Կուս.
Արարչանորոգ, Նար. Մծբ և Գնձ
Արարչընկալ, Նար. Կուս. և Յիշ.
Արդիւնատրութիւն, Նար. Ե և Ծը,
և և Դբ և Առաք.
Արեւելայիճ, Նար. Խշ և Առաք.
Արուեստակցութիւն, Նար. Գնձ ա-
ռաք. և մրգ

Արփիաբնակ, Նար. Առաք. և Մծբ
Բանագրութիւն, Նար. Խը, Հա և Խշ
Բանահիւս, Նար. Յիշ. և Կուս. և Կը
Բացարան, Նար. Լե և Խշ
Բացութիւն, Նար. Զե և Խշ
Գաւազանաւոր, Նար. Ծե և Մծբ
Դամբան, Նար. Խշ և Մծբ
Դիմաւոր, Նար. Գնձ և Մծբ
Ելլադական, Նար. Խշ և Մծբ
Եռանձնաթիւ, Նար. Գնձ առաք.
և մրգ
Երգաբանութիւն, Նար. Կուս. և Խշ
ստեպ
Երգագրութիւն, Նար. Կուս և Մծբ
Երկրաստեղծ, Նար. Հը, Իգ, Լդ և
Առաք.
Զարմանագործեմ, Նար. Կգ և Խշ
Զարմանք, Նար. Գնձ առաք. և մրգ
Զուգակցորդ, Նար. Կա և Առաք.
Զուգաշաւիղ, Նար. Ժթ, Խը և Առաք.
և Մծբ
Ընդդիմող, Նար. Խշ և Կուս.
Ընտրելական, Նար. Խշ, Կուս.,
Առաք.
Լեռնակարկառ, Նար. Ժե և Խշ
Լուսանիւթ, Նար. Կուս. և Դգ
Լուսանորոգ, Նար. Լե, Հե, Հէ և Խշ
Լուսապէս, Նար. Կուս. և Առաք.
Լրականութիւն, Նար. Հե և Կուս.
Խաչունակ, Նար. Խշ և Կուս.
Խաւարասնունդ, Նար. Իե և Մծբ
Խնկաւոր, Խնկաւորեալ, Նար. Թ
և Մծբ, Հե, Զ, Զե
Խնկելի, Նար. Ժթ, Լա, Ծբ, Դ, Դգ, Ի
և Մծբ
Կանխամեծար, Նար. Հե և Առաք.

Կասկածափորձ, Նար. Խչ և Ղզ*
 Կարծրակերտ, Նար. Խզ և Խչ
 Համառոտագիծ, Համառոտագիր,
 Նար. Յիշ. և Խչ
 Հոգեմորոգ, Նար. Ժբ և Խչ
 Հրաշանորոգ, Նար. Խչ և Ժգ
 Հրաշանուն, Նար. Ծա և Առաք.
 Ըոխացուցիչ, Նար. Գնձ առաք. և մրգ
 Մահազէն, Նար. Իա, Ղա և Խչ
 Մաքրակենցաղ, Նար. Մծբ և Առաք.
 Մաքրակրօն, Նար. Ղգ և Գնձ հոգ.
 Մաքրապար, Նար. Ղբ և Խչ
 Մերկամարմին, Նար. Հբ և Առաք.
 Մոլեգնաճառ, Նար. Հե և Առաք.
 Յառաջակառոյց, Նար. Հե և Գնձ եկեղ
 Յարակայեմ, Նար. Կէ և Մծբ
 Յեսանեմ, Նար. Ղբ և Խչ
 Նախակապուտ, Նար. Խէ և Խչ
 Նմանատիպ, Նար. Ժա և Կուս.
 Օրշարորութիւն, Նար. Խ, Կգ, Ղ և Խչ

Պանծանք, Նար. Բ, ևս և Խչ և Առաք.
 Պարգեւաձիր, Նար. Լ և Առաք.
 Սէրարփի, կամ Սերարփի, Նար. Խչ
 և Մծբ
 Սկզբնաշաւիղ, Նար. Ժ և Կուս
 Սրբամասնութիւն, Նար. Ղբ և Գնձ. Խչ
 Սքանչելարուեստ, Նար. Կուս. և Խչ
 Վարկած, Նար. Խը և Մծբ
 Վերանկարել, Նար. Լդ և Կուս
 Վերաշուել, Նար. Օդ և Կուս
 Տարատրոհեմ, Նար. Խչ և Առաք.
 Տեսոնագիր, Նար. Խչ և Տաղ
 Տիրաբնակ, Նար. Խչ և Մծբ
 Քաղցրապտուղ, Նար. Առաք. և
 Կուս
 Քերովբէօրէն, Քրովբէօրէն, Նար.
 Զա և Կուս
 Քոյինաշունչ, Նար. Լդ, Զը, Ղգ և
 Գանձ հոգ
 Օրինակութիւն, Նար. Լգ, Հ և Մծբ

Հավելված

Միայն Խոսքով Անձնացող վկայված բառեր

Նարեկացու հայր Խոսքով Անձնացու երկերից վկայություններ բերելիս բառարանագիրները հեղինակի անունը կարճագրում են «Խոսք. Ժմ», «Խոսք.» և «Խոսք. պտրգ.» ձևով: Ըստ այդմ, գրում են. «*Խոսք:* Մեծին Խոսքովու երանելոյ՝ Անձնացեաց եպիսկոպոսի՝ հօր սրբոյն Գրիգորի Նարեկացույ՝ մեկնութիւն գրոց ժամակարգութեան, այսինքն քարոզից և աղօթից ժամագրքի, հարթ և վայելուչ հայկաբանութեամբ՝ և լի հոգւով, որ երևի առաւել ի յորդորակս և ի խրատս: Իսկ ուր նշանակի ի մէնչ, ի գիրս Խոսք. իմա՝ զայլ անուանս պարունակեալս ի նմին մատենի ըստ գրչագիր և ըստ տպագրեալ օրինակաց. զի Մովսէս վարդապետ Երզնկացի յաւել յիրմէ յայս գործ

գրագում ինչ, քաղելով ոչ սակաւ բանս և ի Յովհաննէ իմաստասերէ, ի Ստեփաննոսէ Սիւնեցույ, ևն: Իսկ տպագրողք ի բաց թողին և զքանի հատուածս բուն բանից Խոսքովու, այլ մեք քաղեմք զձեռագիրս:

Խոսք. պտրգ: Մեկնութիւն պատարագի նովին գեղեցիկ ոճով և ոգով: Ի սովորական օրինակս գտանին և հատուածք այլոց մեկնչաց պատարագի: Գտեալ և մեր յուկեփորիկ մատենի միում առ ընթեր այլոց բանից Խոսքովու՝ առանց անուան գերկու յորդորակ ի վերայ խորհրդոյ պատարագի, ի սոցունց ևս բերեմք վկայութիւնք յանուն Խոսքովու. որոյ ոգին և ոճն տեսանի ի նոսին յայտնի» (Ռ. 1, էջ 13):

Ակօսեմ, Խոսք. Ժմ
 Ահագնեմ, Խոսք. պտրգ (մ)
 Աղէտանամ, Խոսք
 Ամէնարժեայ, Խոսք

Այստտ, Խոսք. պտրգ
 Անակնարկումն, Խոսք
 Անգթութիւն, Խոսք
 Անըմբոնի, Խոսք

* Բառս Մատյանում գործածված է կր գլխում:

Անւերմացանեալ, Խոսր
 Անսրտացաւարար, Խոսր
 Աշխարհաքարոզ, Խոսր
 Ատամնացի, Խոսր. պտրգ
 Արգաւանդապտուղ, Խոսր
 Արհամարհելութիւն, Խոսր
 Բազմանունաբար, Խոսր, պտրգ
 Բազմըդիշտ, Խոսր
 Բազմորոգայթ, Խոսր
 Բարէպարգելութիւն, Խոսր
 Բարժանականութիւն, Խոսր
 Բենքական, Խոսր. ձ*
 Բուրաստանեալք, Խոսր. պտրգ
 Գերանաձեւ, Գերանացեալ, Խոսր.
 Ժմ. և պտրգ
 Դեռախօս, Խոսր
 Եռանդալից, Խոսր. պտրգ
 Երեւելանալ, Խոսր
 Ընդդիմահարական, Խոսր
 Թմրեցուցանեմ, Խոսր
 Կատարելիմաստ, Խոսր. պտրգ
 Կցորդակցեմ, Խոսր. պտրգ
 Հաղորդակցիմ, Խոսր
 Հեշտապատիր, Խոսր
 Հուրընկեցութիւն, Խոսր
 Զողակերտ, Խոսր
 Մեծաբաղձ, Խոսր
 Մեծագահ, Խոսր
 Մեղաձու, Խոսր
 Մերձումն, Խոսր. պտրգ
 Միաձայնել, Խոսր
 Մղտագունութիւն, Խոսր
 Մտրուակ, Խոսր. պտրգ
 Յայտբերումն, Խոսր
 Յառաջախնամ, Խոսր
 Յարգեցուցանեմ, Խոսր. պտրգ

Օղագոյն, Խոսր. պտրգ
 Օուտասաղապ, Խոսր
 Օրջակայութիւն, Խոսր
 Որդեգրական, Խոսր
 Որմել, Խոսր. պտրգ
 Չարախրատութիւն, Խոսր
 Չբարիոք, Խոսր. պտրգ
 Պաղատան, Խոսր. պտրգ
 Պանդխտական, Խոսր
 Պանդխտութիւն, Խոսր
 Պատարագումն, Խոսր. պտրգ
 Պատուալից, Խոսր
 Պարգեալից առնել, Խոսր. Ժմ,
 Խոսր. պտրգ
 Պարգեւառ,
 Պարգեւառու, Խոսր. Ժմ և պտրգ
 Պարտականութիւն, Խոսր
 Պարտառու, Խոսր.
 Պղծաբանութիւն, Խոսր
 Պտղատուիմ, Խոսր
 Սատանայինք, Խոսր
 Սերմանակորոյս, Խոսր
 Սպասատու, Խոսր
 Ստուերապաշտօն, Խոսր. պտրգ
 Վայրագայիլ, Խոսր
 Տագնապարեր, Խոսր
 Տարագնացեալ, Խոսր
 Տաքացուցիչ, Խոսր
 Տգիտաբարոյ, Խոսր
 Տիեզերակոծ, Խոսր
 Տախեմ, Խոսր
 Տամաքընթաց, Խոսր
 Փեցի, Խոսր
 Փրկանաւորութիւն, Խոսր
 Քաջահայեաց, Խոսր
 Օրախնդիր լինել, Խոսր

Միայն Անանիա Նարեկացիով վկայված բառեր

Անանիա Նարեկացու անունը բա-
 արանում կարճագրված է «Անան. ե-
 կել.» ձևով, որի կապակցությամբ կար-
 դում ենք. «Անան. եկել»: Անանիայի
 վարդապետի Նարեկացույ՝ հօրեղբօր

մօր սրբոյն Գրիգորի Նարեկացույ,
 ճառի վերայ եկելեցույ՝ պերճ և փառա-
 ցի ոճով, հանդերձ անսովոր բարդու-
 թեամբք բառից, ուղղեալ ընդդէմ թոնդ-
 րակեցոց» (ճ. 1, էջ 9):

* Նշանակում է՝ վերցված է ձեռագրից:

Ահագնացայտ
Անբողբոջ
Անիծահրաւիրակ
Անլծորդ
Անհասանալ
Աննմանակերպ
Անշարժանալ
Աշակերտարան
Աշխարհագարդ
Աշտանակազարդ
Առատաբոց
Առաքելաբուղխ
Աուլցումն
Ատտութիւն
Աոցուցանել
Աստեղանկար
Աստուածազուարճ
Աստուածակայծակն
Աստուածավար
Աստուածաքանդակ
Ասրագործեմ
Ասրափայլ
Արիւնաթոր
Արտածութիւն
Աւագանազարդ
Աւագանապանդն
Բագնայարկ
Բարձրածայրութիւն
Բարձրաւանդայարկ
Բոլորեակ
Բոցափայլ
Գեհենաժառանգ
Գերաբնակապէս
Գերազարդութիւն
Գերանաւել
Գերունակազարդ
Գոլոշաձեւ
Դառնահոսան
Դժոխակէզ
Դիցակրօն
Դիւանուն
Դիւասարսափ
Դիւափակ
Դիւափաղանգ
Ենճեռնաշէն
Եռանդնապտոյտ
Երկնածագ
Երկնակամար
Երկնակերտ
Երկնահրաշ
Երկնաձեղուն

Երկնայարկ
Երկնապարգեւ
Երկրպագական
Երրորդաթիւ
Ընդհանուրասփիռ
Ընտրելաշնորհ
Թանձրամոխ
Ինքնաձեղուն
Ինքնուրոյնաբար
Լեռնակոյտ
Լեռնակուտակ
Լուսաթեւեմ
Լուսայարկ
Լուսայեղձ, կամ Լուսայեղց
Խորահիւմն
Խորանազարդ
Ծայրազարդեալ
Ծխացուցիչ
Ծովածանակ
Ծովահոս
Կամայաւետ
Կայլակնացուցանեմ
Կայծակնասարսափ
Կանաչազարդ և Կանաչազարդեալ
Կարծրայտակ
Կարծրամիթեալ
Կենահրաշ
Կենադուտ
Կենասերիլ
Կիտասահման
Կճեայարկ
Կորովահանճար
Կոպաշտ և Կոպաշտական
Կրկնայարկել
Հանգիտահաւասար
Հանդիսահաւասար
Հաստաձեղուն
Հեզանոց
Հզօրեղագոյն
Հիմնազարդեմ
Հիմնափայլ
Հոգեծիւն կամ Հոգեծիւն
Հոգետեցչ
Հոգետոչոր
Հողմատարափ
Հուրբակ
Հրաթաղանթ

Հրախառնեալ
Հրաձեղուն
Հրաշաբաշխութիւն
Հրաշագարդագոյն
Հրաշագարդապէս
Հրաշափայլութիւն
Հրատարակօրէն
Մահաբոյծ
Մաղկատութիւն
Մանգնեստիս
Մարգարէաբողոք
Մարգարտերանկ
Մարգարծակ
Մեհենազարդութիւն
Միգապատութիւն
Մշտակայիլ
Մշտապիշ լինել
Մոլապատիր
Մրրկայոյզ
Յառաջնայարկ
Յոգնակերպութիւն
Յոգնահոյլ
Յորդասահ
Յօդականութիւն
Նարդոսական
Ներդատական
Ներհակաւեր
Նիթակարծր
Նրբամասնաբար
Օնորհազարդութիւն
Օնորհատութիւն
Օողանշոյլ
Օրջաւորութիւն
Օքեղազարդափայլ
Օքեղանդիս
Ոլորտապէս
Ոսկեզան
Ունայնափառ
Ութանամ
Ուռնաձեւ
Չքնաղազարդ
Պաղապանծ, Պաղապանծական
Պատգամածիւն
Պարագրապէս
Պարուրափակ
Ջասմ
Ջերիմ
Ջոկատրել

Ջոկատրություն	Տառապելապետ	Փայլակնադետ
Սահանասոր	Տեղակալություն	Փեսածու
Սաստկապատիժ	Տեղեկայի	Փոշիաձե
Սավառնապատ	Տեղեկայություն	Քաջապերճ
Սիրափափագ	Տիեզերածալումն	Քաջափայլություն
Սնոտիաջան	Տիեզերայարկ	Քառովն
Սողոսկանք	Տոչորակեզ	Քարակաշկառ
Սոփե	Տպագարդություն	Քաւաքեր
Սրովքէասարսափ	Փայլակերպ	Քրիստոսագարդեալ

Միայն խոսքով Անձնացիով և Գրիգոր Նարեկացիով վկայված բառեր

Ամենանուագ, խոսք., Նար. Ժգ	Յառումն, Նար. Մծբ, խոսք. պտրգ
Ամենապատրաստ, խոսք, Նար. Մք,	Շնորհատրություն, խոսք. պտրգ,
Հթ, Ղգ	Նար. Իթ
Անձնապէս, Նար. Կու., խոսք	Պատժարան, խոսք., Նար. Լգ
Անսպառություն, Նար. Ժգ, Խէ, խոսք	Պարփակություն, խոսք., Նար. Մը
Բարեկրօն, խոսք., Նար. Իգ, Լա	Սպառումն, խոսք., Նար. Յովէդ
Ջերծումն, խոսք., Նար. Մէ, Ջե, Լգ	Փշեայ, խոսք. պտրգ, Նար. Երգ
Կարեկցեմ, Կարեկցիմ, Նար., խոսք	

Միայն Անանիա և Գրիգոր Նարեկացիներով վկայված բառեր

Անձեռակերտ, Անան. եկեղ., Նար.	Կայլակումն, Անան. եկեղ., Նար. Կը
Մծբ	Կացարան, Նար. Խչ., Անան. եկեղ
Գունակություն, Նար. Կգ և Առաք.,	Հոգեգումար, Նար. Առաք., Անան. ե-
Անան. եկեղ	կեղ
Երկնազարդ, Անան. եկեղ., Նար.	Հոգեհնչող, Անան. եկեղ., Նար. Յո-
Յովէդ	վէդ
Երկնակենցաղ, Նար. Առաք., Նար	Հոգեսնոյց, Հոգեսնունդ, Անան. ե-
Հէ, Անան. եկեղ	կեղ., Նար. Մծբ
Ինքնատր, Նար. Ժը, Անան. եկեղ.,	Հրաշագարդություն, Անան. եկեղ.,
Նար. Մծբ	Նար. Ղգ և Խչ
Լուսանկար, Նար. Խչ, Գր. Քր.*, Ա-	Մշտաբացիկ, Անան. եկեղ., Նար. Ղգ
նան. եկեղ	Մշտափափագ, Մշտափափաք, Ա-
Լոարան, Նար. Ղա, Անան. եկեղ	նան. եկեղ., Նար. Ղգ
Մածկարան, Անան. եկեղ., Նար.	Մոլորապատիր, Անան. եկեղ., Նար.
Ժք, Լք	Խը

* Բառգրքում այդպես է կարճագրված Գրիգոր Նարեկացու «Համառօտիք բան խրատու» երկը:

Г. К. МИРЗОЯН - В мире слов Григора Нарекаци. - Хотя авторы, обращенные к изучению языка и стиля, стиха и поэтики Григора Нарекаци, в своих работах приходят к единодушному заключению о том, насколько велика, исключительна его роль в обогащении армянского словаря, тем не менее и по сей день нет свода слов, созданных Нарекаци, а это нередко становится причиной серьезных ошибок и неточностей. Учитывая это обстоятельство, автор статьи извлек из «Словаря армянского языка» («Айказян») все те слова, которые засвидетельствованы только у Нарекаци. В результате получился в высшей степени богатый список, включающий 1770 слов, из которых 827 поэт использовал в «Книге скорби», а 943 в других произведениях.

Оставляя подробный профессиональный анализ полученного словника специалистам-лингвистам, автор на основании первичного его изучения делает несколько важных для нарекациеведения обобщений. В частности, он выдвигает следующие положения:

1. Нарекаци занимался словотворчеством не только при создании своего шедевра — поэмы «Книга скорби», но и с первых шагов своей творческой деятельности. Другими словами, в параллель литературно-поэтическому становлению и развитию Нарекаци на всем протяжении его пути шло развитие и совершенствование его словотворчества.

2. Изучение созданных Нарекаци слов дает возможность, с одной стороны, до определенной степени уточнить хронологию его творчества, с другой — помогает установить авторство некоторых произведений.

3. Полученный словник вскрывает несостоятельность иногда по инерции повторяющегося отдельными авторами ложного представления о том, что главы 92 и 93 «Книги скорби» добавлены к ней не самим автором.

4. Тот же словник дает возможность выявить некоторые принципы словотворчества как самого Нарекаци, так и Нарецкой школы. Более того, он позволяет увидеть общность и различие словотворческих принципов Григора Нарекаци и таких выдающихся представителей этой школы, как Хосров Анцеваци и Анания Нарекаци.